

A HÉT

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KISS JÓZSEF.

38. szám.

XI. évfolyam.

MOZAFFER-ED-DIN.

مرحبا ای شهینشاه ایران
خوش آمدی ای پادشاه دوران
تشریفاً تو پیر اقبال باشی
اسم تو میان ما محترم باشی

ALAPITTATOTT 1870.

Angol, francsiai
uri dívatcsikkek, fehérmenni-
és kalap-raktár

Várady Béla

BUDAPEST, IV., Kisházi utca 9. szám.
Készít férfiruhákat
kiszárolag angol szövetelekből
mérték szerint.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

VII. Alsó-Erdősor 3. sz.

Gmehling Hermann

csász. és királyi udvari szállító

bőr- és bőrbutor-gyára

Budapest

Bőrszékek, támlányok, mappák,
papirkosarak, kályhaellenzők stb.

VII-ik kerület,

Damjanich-u. 6.

Régi nádszékek bőrrel bevonatnak.

MICHELSTÄDTER S. E. ÉS H.

BUDAPEST

Váci-utca 3. — Erzsébet-körút 15.

Legnagyobb czipőraktár.

Czipők csak a legjobb anyagból, a leg-
elegánsabb alakban, a legolcsóbb árban.

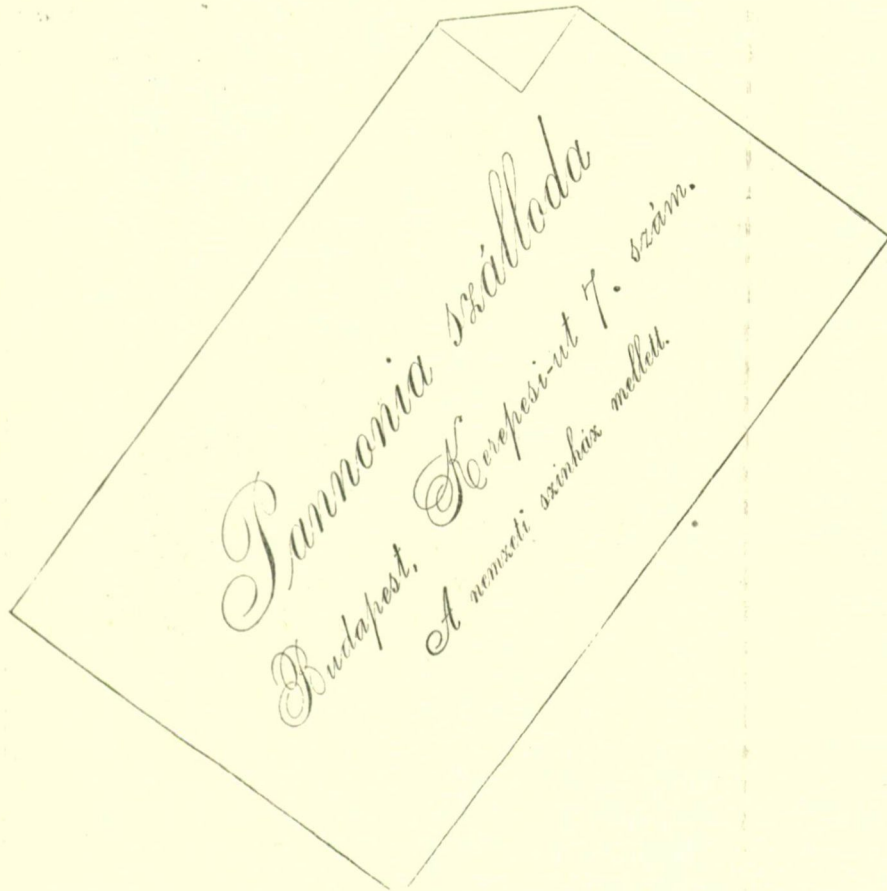
Egyedüli készítője a gomb-, fűzés- és czugnélküli

Triumph-czipőnek,

mely egy érintéssel fel- és
lehuzható.

Vidéki rendelések pontosan
eszközöltetnek. Rendelésnél elég egy jól illő
ócska czipő beküldése.

*Tannonia szálloda
Budapest, Kerepesi-ut 7. szám.
A nemszeli színház mellett.*

Hol keressük a legjobb arczport?

Kérjük a

Müller J. L.
féle

Blaha-Serail-Poudert.

Blaha Lujza (Splényi báróné) művésznők kedvelt arczportát, mely
egy nappal, mint éjjel használva, minden arczpor között a legjobb;
kiváló szakemberek által megvizsgálva, végleg tisztának és teljesen
ártalmatlannak találtott. Mint pipereszter nélkülözhetlen, az arczpor-
nek a legszebb fehér színt, üdéséget, szépséget és pirt kölcsönzi.

Egy doboz 1 K. 20 f., nagyobb 2 K.

Crème Pompadour. Egy tégely 3 K. 20 f.

Ez azon szer, melylyel a híres Pompadour asszony csodás
szépségét megőrizhette anélkül, hogy az egészségére ártal-
mas lett volna. A »Crème Pompadour« az arcz és kéz
bedörzsölésére használtatik reggel és este, azután »serail
pouder«-rel lesz behintve. — Kapható a gyárosnál:

MÜLLER J. L.

császári és kir.
udvari szállító

illatszer- és pipereszappan gyári raktára

Budapest, IV., Koronaherczeg-u. 2. alatt.

Nagy raktár rendkívül jó minőségű
fog-, haj-, ruhakefékben és fésűkben.

Utánzásoktól óvatik.

ERDÉLYI

csász. és kir. udvari fényképész.

IV., Ujvilág-utca 2.

a Kossuth Lajos-utca sarkán.

Fényképfelvételek iz-
léses, művészes ki-
vételben . . .

Külön osztály:
külső, házonkívüli
fényképfelvételekre.

. . . FIÓK MŰTEREM: . . .

V., Erzsébet-tér 18. sz.

MENYASSZONYI KELENGYÉK.

Saját készítményü

Férfi fehérneműk és csecsemő kelengyék a legjobb minőségű

SCHÜLLER FERENCZ-
Budapest, IV. ker., Koronaherczeg-utca 6-ik szá

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... » 10.—

Negyedévre ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fill.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VII. ker., Alsó-Erdősor 3. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

— Budapest, szeptember hó 23. —

Október elsejével kezdődik az új évnegyed.

Azon tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése szeptember hó végével lejár, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hova előbb megújítani sziveskedjenek.

Mai számunkhoz erre a célra posta-blanquettákat mellékelünk.

Előfizetési feltételek: Egész évre 20 kor. Félévre 10 kor. Negyedévre 5 kor. Mutatványszámok ingyen.

A HÉT szerkesztősége és kiadóhivatala,

VII. ker. Alsó-Erdősor 3. szám.

Krónika.

Irodalmi hamvak.

— szept. 21.

Harmincz akón fölül — gondolom, körülbelül ennyit mond a Korán — az igazhívó számára minden viz tiszta. Vámbéry Ármin látta Bokharában, a bazár medenczében, hogy áztatták egyik helytt egy esett birka bőrét, odább egy anya törülgette belőle a gyereke trahomás szemét, míg szemben velük fáradt zarándok tenyérral meritette tikkadó inyének az üdítő italt... Harmincz éven fölül meg a városi igazgatások számára a föld: föld. Hogy ez a föld temető, s a kövein olyan nevek állanak, mint a Kisfaludy Károlyé s az Egressy Gáboré, az a hivatalos rendet meg nem zavarhatja. Amely parcellákba harmincz esztendő óta nem temettek, az a föld: föld; a tetemeit osszáriumba lehet halmozni, a földjét föl lehet szántani vagy új halottaknak adni. Successere novi, veteres migrate coloni...

Hát nem egészen így történik. Egy sirkőfaragó cégnek művésztagja, maga is fővárosi bizottsági tag, a közgyűlésen megajánlotta, hogy, ha a város a most sorra kerülő temetői parcellák nagy halottainak diszsihelyet ad, ő a tetemeiket odaszállíttatja s a köveket újra fölállíttatja. A törvényhatóság az ajánlatra köszönettel ráállott, és — itt következik a kegyelet demokráciája — Remellay Gusztáv egy diszsiiban fog nyugodni Kisfaludy Károlylyal.

Remellay Gusztáv... akik ma annyi esztendősek, ahány éve ama parcellákba nem temettek, az ötvenes és hatvanas évek külön irodalmi világának nagyon kevés alakját ismerhették személy szerint. Mert ez külön iroda-

lom volt, s nem szabad hozzászámítani azokat, akik, mint például Jókai, negyvennyolcz előtről mindmáig irván, vagy husz esztendőn át kortársai voltak ennek az irodalomnak. Ez irodalomnak az a különössége, hogy együtt szünt meg a hatvanas évekkel, s amely írói ezt a mesgyét testükben túlélték, az irodalomban többnyire elhallgattak. Így láttunk mi még egy pár esztendő előtt az Otthonban egy kövér, udvarias és uri viselkedésű öreg urat, kinek írott és viselt dolgairól már a történelemből s a lexikonból kellett informálódunk: Degré Alajost. Így némult el már majd harmincz esztendeje a sötét idők drámaírásának s később a kiegyezési idők politikájának egyik markáns alakja: Dobsa Lajos. Vannak nagytehetségű költői alakok, akik kimagaslanak ez időkből: Tóth Kálmán, Vajda János. De egészben véve ez a szomorú irodalom méltó megfelelője ama szomorú időknek, s akikben amaz időkben a magyar irodalom jogfolytonossága élt: a költő Arany János, a regényíró Kemény Zsigmond, a kritikus Gyulai Pál, keserű meghasonlottságban éltek külön ettől az irodalomtól, mely az ő szemükben afféle pseudo-litteratura volt, s a költőik fűrtjeit Apollótól hájjal kenette meg Arany János. Ha Vajda János a *virrasztókat* látta bennük, kik ott ülnek a *kiterített, merev halott* körül — Arany János azokra a paraszt-temetésekre gondolhatott, melyek után a halotti tor vajmi kevésben különbözik a disznótortól. S a nagy embernek, kinél senki jobban a tollat nem tisztelte, ez a kegyetlen érzése igazságos is volt. Aki objektivan lapozgat az akkori Hölgyfutáros irodalomban, a léha s nem is mindig legjobb hiszemű diletancia benyomásától nem tud megszabadulni.

Azonban, ez az irodalomtörténet misztikuma, nehéz ily objektivnak lenni. Dupla varázs tiltja: a halálé s az irodalomé. Ha végigmész az utcán, minden melletted elmenő embertársadra hajlandó vagy rámondani, hogy számár és gazember. De ha koporsóban viszik el melletted, a magasztosság szellője érint, holott lehet, hogy akit ott visznek, valóban nem volt sem lumen, sem karakter. Aztán: amily nehéz elhinned magadról vagy más ismerősödről, hogy végre is épp ugy emberek vagytok, mint akár Dante, akár Napoleon, akár Petőfi Sándor, oly nehéz elhinni egy-egy irodalomtörténeti névről, hogy a viselője semmivel sem volt különb akármelyik fekete körmű irodalmi figuránál, aki azt hiszi, hogy félreismerik, holott inkább az a baja, hogy nagyon is jól ismerik. Remellay Gusztáv — objektivan megállapíthatjuk, hogy ez a Remellay Gusztáv típusa volt annak a derék, tisztességes és becsületes írómesterembernek, aki ifjonta becsvágyból sod-

ródik bele az irodalomba, aztán kenyérért kéntelen benne maradni, ajtóról ajtóra jár, kenyérről kenyérre, míg végre kimerül és meghal. Ez a jelenség ma is annyiszor végbe megy a szemünk előtt, hogy kezdünk eltompulni iránta. De istenem, ez a Remellay Gusztáv hat esztendeig csörgette a lánczot Kufsteinban. Színről-színre látta Petőfi Sándort, és várta, mint hoz Kossuth puskát, Türr Pista meg tisztát. Részesé és beletartozó részvevője volt, mint volt annyi más, egy csodálatos korszaknak, mely, lehet, az átélői számára a részleteiben talán szegényes, kicsinyes, olykor tán szennyes, sőt nevetséges is volt, de egészében az utód számára örökre szent és magasztos. És szentek és magasztosak a nevek, melyek azon időkből ránk tudtak maradni, lettek legyen a viselőik akár mifajta emberek s irtak legyen akármi rossz verseket, novellákat s ifjúsági elbeszéléseket. Ha leültetsz a karosszékedbe egy-egy kedves öreg urat, hogy meséljen neked a Privorszki-kávéházról meg a Fillinger-kávéházról, s az öreg ur, szinczerizálgatva, különös anekdotácskákat kezd elmondani ama kávéházak törzsvendégeiről, s kibökkenti, hogy amit a lexikoni életrajzok honfíbúnak vagy mélabúnak neveznek, gyakorta volt delirium tremens vagy krónikus hitelezői család: tudja isten, elszorul a szived s jobb szeretnéd, ha ezt az igazságot soha meg nem tudtad volna. Az igazságokat, amik fáznak, vigye el az ördög. És bátran elviheti, mivel nem is igazságok.

Az igazság az, hogy akinek a neve, bármely okon, megmarad, nem lehet egészen olyan ember, mint a számlálatlan millió, akit szó, könny, szánakozás és emléktábla nélkül szállítanak át egy emberöltő múltán a temetőből az osszáriumba. Főképpen nem az író, ha még oly rossz író is, csakugy nem, mint ahogy király, ha még oly gonosz, vagy hülye vagy jelentéktelen is, nem egészen olyan ember, mint a többi. Hiába, az írás királyi mesterség, mert királyi erő az, mely az embereket rá tudja kényszeríteni, hogy foglalkozzanak vele. A mi filisztériumunk bármennyit boszankodjon is ezen, a tapasztalat nem nekünk ad igazat. Akárhányan vagyunk tisztességes és rendes polgáremlők, kiket elfut a méreg, ha valamelyik rojtos galléru és hitelbe kapott pikkolón élő embertársunk ott henczeg, nevetlenkedik és izetlenkedik velünk, csakis azon a jusszon, hogy esetleg ezerszer megírt dolgokat megír ezeregyedszer, olyan tehetséggel, amelynél mi talán sokkal különbet árulunk el, mikor a szeretőknek levelet írunk vagy a főnökünket megverseljük a születése napjára. De mikor a vacsoránál szóvá akarjuk tenni a dolgot, az ipse nevének említésére észreveszszük, hogy a gimnazista fiunk fülelni kezd s valami különös áhitattal és irigységgel néz ránk, amiért azzal az íróval ismerősek vagyunk. S meg kell érned, hogy a saját édes gyereked szemében az az idegen senki különb ember náladnál, tisztán csak azért, mert író. Nem a személyénél fogva, amely lehet jelentéktelen, nem a tehetségénél fogva, amely lehet semmi, csakis a mesterségénél fogva, amely különös mesterség. Hiszen büszkék azért ne legyenek az írók; így hatnak, függetlenül az egyéni értéktől, csakis a mesterségük ígézetével: a színészek, a festők, a tűzoltók, a csendőrök s a hajóskapitányok, sőt így hat a hóhér is.

De hatnak, azt eltagadni nem lehet s ha csak egy csöpp tehetség van bennük, a kortársak bármint vélekedjenek róluk, belekényszerítik nevüket az utódok emlékezetébe. Így olvashatod, megütődés nélkül, egy kegyeletes névsorban Kisfaludy Károlyt, Garay Jánost, Vachot Sándort, Egressy Gábort, s mellettük Sárossy Gyulát, Kövér Lajost, Lisznyay Kálmánt, Remellay Gusztávot és Hegedüs Lajost, egymás mellett a prófétát s a mesterembert, a váteszt és a jó czimborát, a művészt s a dilettánst, s a nagyok emlékezetét nem sérti, ha a kicsiké is megmarad az ő örök emlékükkkel.

Persze, az igazán nagyok emlékezete mégis csak más és több, mint az az uniformisos áhitat, mely általában megillet egy-egy mesterséget. Ha majd, mire csakugyan megkezdődik a sirbontás, a Kisfaludy Károly neve megint aktuális lesz, csudálattal érezzük majd: tudtunkon kívül s a nélkül, hogy számot adtunk volna magunknak róla, az érzésünk mily kitűnő itéletű irodalomtörténész, s az ő daliás, ifjui alakja mily elevenül nőtt hozzá a szívünkhöz. Nem egy holt időnek mumiája: a mi élő életünknek egy darabja a magyar irodalomnak ez a próféta lelkű Széchenyi Istvánja. Az európaiság öntudatára ébredt modern Magyarország ővele kezdődik, s akik fájdalmas félreértetés vagy gonosz üldözés közepett ezen a gondolaton csüggenek, s vagy véreznek vagy elkedvetlenednek körülötte: a levertség éjczakáin az ő emlékezetében találnak biztatást vagy legalább is megnyihülést. Azok számára is, kik előtt a mai Budapest helyén afféle nemzeti magyar Mekka lebeg, mint amilyen a francziának az ő Párisa: jelkép és jelszó az ő neve, mely — ebben is Széchenyihez hasonlít — minden nagy irodalmi neveink közül legerősebben hozzáfűződött Pest városához. A nemzet, mely ujabban annyira eltompult a mondvacsinált és hivatalos ünnepek iránt, a főváros, mely ezeknél oly erőltetve statisztált: fölhasználhatná az alkalmat, hogy a Kisfaludy Károly emlékezetének többet adjon egy közös disz-sírnál s egy derék magánember maecenásságánál. Rég nem volt olyan ünnepünk, melyen kivétel nélkül valamennyien egyformán éreztünk volna. Ha csak egy kis buzgalommal látnánk neki, a Kisfaludy Károly emlékünnepé ilyen volna.

Kádár.

A genie gyakran megvásárolható, de azért geniet még senkisémm vehetett magának.

*

Az ember szükségben mindennel megelégszik. De kevéssel nem.

*

Ne adj soha későn és ne köszönj meg soha korán.

*

A nők ereje nem — mint egy kongó frázis tartja — a saját gyengeségükben, hanem a férfiak gyengeségében rejlik.

Karr.

*

Egy cinikus naplójából: Ha majd minden szál szakad, még mindig marad egy, a többinél vastagabb, mely elég erős arra, hogy engem elbirjon.

Dr. Kemény.

Rab gondolat.

*Ha rabja vagyok a hangulatoknak,
Minden gondolatom félve kopogtat
Előbb az ablakodon.*

*És ha utat nyit jó szived nékik:
Mint a verőfény siklanak végig
Gyönyörű alakodon.*

*Szeszélyeidet szolgáltni sietnek,
Hű katonái ők a hirednek,
Testőreid tábora ez;*

*Van ki virággal szór tele téged,
Más ölebedként a földre letéved
S piczi lábod zsámolya lesz.*

*Van ki a tükröt tartja elébed,
Van aki hizeleg, mint a cseléded
S göngyöli hajfonatod . . .*

*Ha szárnya ilyenkor arcodat érte — :
Isteni csók! De irigylem is érte
A szerencsés gondolatot.*

*Nálad így boldogan elműlatozván,
Tér haza mindenik gondolat hozzám,
Azzá amit ér — te avatod.*

*Ha törpe, ha nagy, ha fent vagy alatt jár:
Azontul a gondolat szárnya szabad már.
Szabad a szárnya — hisz a rabod!*

Makai Emil.

A fogadott fiu.

Irta: VÉRTESI ARNOLD.

A nyáron, hogy falun voltam, csinos, értelmes arczu fiucskát láttam a kis libapásztorok közt. Szinte kivált a többi közül.

— Ki fia vagy te? — kérdeztem a gyereket.

— A Sós Nagy András édes szülémeké — felelt a fiu bátran.

Az anyja éppen arra jött. A kukoriczaföldre igyekezett ki az urához s megállt egy kicsit a libapáston.

— Az enyém, kérem alásan, az enyém — szólt az asszony.

S megsimogatta a gyereket. Meg is pirongatta gondos szeretettel:

— Ne te ne, hogy kiizzadtál már megint.

— Lovacsáztunk, édes anyám — szólalt meg a földön guggoló két kis leány közül a nagyobbik — Tóli fölvelt a hátára, oszt úgy szaladt velünk.

— Ejnye de furcsa neve van — mondtam én.

— Furcsa ám — mondta az asszony — az már szent igaz, hogy furcsa. Az apám lelke se hallott olyan nevet: úgy hívják, hogy Anatól. Hát mi meg azt mondjuk: Tóli. Ugy könnyebben esik. De egy istennyila. Nem is tudom, hogy lehet becsületes keresztény embernek olyan nevet adni. Még a kalendáriomban sincs.

— Hát miért keresztelték úgy?

— Hiszen nem is mink kereszteltük úgy, instálom. Csak úgy kaptuk, kérem alásan. Ugy ide pottyant közénk az istenadta kis bogara.

— Hisz azt mondta az imént, hogy a maguké.

— A mienk, persze hogy már most a mienk; de igazában mégsem a mienk, csak úgy tartjuk, mintha a mienk volna.

Láttam, hogy egyforma karaj kenyeret ad a fiunak is, meg a kis leányoknak is. Aztán, hogy megint összekötözte a motyóját s odább készült, azt mondja nekem:

— Ha tetszik, hát elmondom, hogy került ide az a gyerek. Nyolcz esztendeje annak, hogy egyszer este felé, az uram éppen szénát kaszálni volt a Nyakigláb árendásnak és még nem jött haza, akkor éppen hogy alkonyodni kezdett, hát megáll egy pesti kocsi a mi kis házunk előtt s azt kérdezi egy kövér asszonyság, aki kiszállt, hogy én vagyok-e az a Sós Nagy Andrásné, akinek a mult héten fia született, de meghalt? En vagyok, mondom arra, isten nyugasztalja szegény kis porontyomat; hát mit akarnak? Azt mondja az asszonyság: hát dajkaságba hoztak volna egy kis csecsemőt, ha elfogadnám . . . Így volt, kérem alásan. Mert tetszik tudni, hogy így közel esünk Pesthez, hát gyakran hoznak ki hozzánk gyerekeket dajkaságba. De énhozzám még soha sem hoztak, csak akkor egyszer. Hát gondoltam: miért ne fogadnám el? Ha már az isten elvette az enyémet, hát megszoztatom ezt az idegen gyereket. Ugy hozzám simult szegényke, mintha én volnék az édes anyja. Na hát csak hagyják itt, mondom, gondját fogom viselni. Arra beszólt a kocsiba a kövér asszonyság s kiszállt onnan a másik. De micsoda szépséges szép fiatal teremtés!

A paraszt asszony még most is úgy beszélt róla, mint valami tündérről:

— Szinte megesett rajta a szívem, mikor láttam, hogy olyan fiatal és olyan gyönyörű. De nagyon sápadt volt és sirt szegényke. Láttam, hogy ez nem olyan cselédféle, mint akik ide kihordják a gyerekeiket dajkaságba. Mondtam is neki, hogy ne sirjon, nálam jó dolga lesz a gyerekének, ámbár nem értett egy kukkot sem abból, amit neki mondtam. Nem tudott az istenadta magyarul. A kövér asszonyság beszélt helyette. Az megalkudott velem: tizenöt forintot kapok hónaponként. Megörültem neki, hogy az isten ilyen szerencsét adott, mert nagy sor az kérem alásan, annyi pénz ilyen szegény népnek.

— Megfizették pontosan?

— Meg eleinte, úgy vagy egy esztendeig. Nagy becsületben is tartottuk a gyereket. Az uram nyugósködött ugyan egy kicsit, hogy no nem kellett volna föl-fogadni, elég nekünk a magunk gyereke, de neki is bizony jól esett az a szép summa pénz. — Hallod-e hé? — mondta — azt beteszszük a takarékbába. Be is tettük. Veszünk egy kis földet, mondta az uram, kukoricza alá, krumpli alá valót, később többecske. Ugy beszélgettünk magunk közt, mert hát ihol ni, megsegít bennünket az isten. Egy tehénkét is szerezhetünk, régen áhitoztam már az után. Tejből, vajból pénznelhet az ember. Oszt mikor így készülgettünk, hogy no édes istenkém, mi kellene még, mi lenne még jó: hát egyszer csak fölkoppan az állunk.

— Nem jött meg a havi pénz?

— De nem ám. Már végire járt a második hónap is, osztán se szó, se beszéd, se levél, se pénz. Azt mondja akkor az uram: Eredj már, nézd meg ott Pesten, mi lesz, hogy lesz, mit akarnak? En is hát fogom magam, bemegyek, keresem a kövér bábaasszonyt. Tudtuk a lakását. Azt mondom neki: Baj van, ténsasszony, már két hónapja, hogy nem fizetnek a fiuért. Azt mondja: hát mit tehet ő arról? Keressem a gyerek anyján, nála ne alkalmatlanokdjam. Keressem? Hát hol keressem? Hiszen már az országban sem volt. Isten tudja, hová lett? Ugy elveszett.

— Nem is találták meg többé?

— Nem azt. Ki tudja, él-e, meghalt-e? De a gyerek itt maradt. Jelentse be, mondta a kövér asszony. Vigyem be a községházára, ott majd csinálnak vele valamit. Agyon nem üthetik. De nekem megesett a szívem szegény kis ártatlanon. Olyan volt már az nekem, mintha a saját édes gyereken lett volna, hisz az én tejemet szopta. Azt mon-

dom az uramnak: Hallja kend, ne adjuk be ezt a szegény kis porontyot, hogy elpusztítsák. Majd csak elfér valahogy a mi három gyerekünk mellett negyedeknek. Azt mondja rá az uram: Mondtam, ugy-e, hogy nem kellett volna befogadni? De ha már így esett a sora, hát isten neki, elfér a többi mellett. Pedig bizony már akkor is három kis száját kellett táplálni s gondoltuk, hogy jöhet még több is. De azért csak fölneveltük hál' istennek idáig.

— Derék cselekedet volt — mondtam az asszonynak — az isten még megáldja kendteket érte.

De a jegyző, aki fölvilágosodott ember, azt mondta nekik:

— Bolondok kendtek. Magoknak is alig van enni-valójok, aztán még odavették azt az idegen gyereket kenyérpusztítónak. Jobb volna bizony, ha azon iparkodnának, hogy az adót fizessék meg, mert majd kihuzzuk a fejök alól a vánkost.

Mert mostanában rosszul folyt a dolguk: szegény Sós Nagy Andráséknak s ugyancsak rájuk fért volna egy kis isten áldása.

Na tán lesz is benne részök, gondoltam, mert éppen ekkor érkezett valami hivatalos tudakozódás, hogy bizonyos Gérard Anatole nevű fiu él-e még s itt van-e a falunkban? Ha már kerestetik, hát bizonyosan nem hagyják jutalmazatlan ezeket a becsületes embereket sem, akik idáig fölnevelték.

A nyár vége felé egyszer lélekszakadva fut hozzám Sós Nagy Andrásné:

— Jaj, tessék segíteni. Jaj nekem, jaj, jaj, elviszik a fiamat.

Kétségbeesetten tördelte a kezét. Nem értettem hirtelen, mi baja:

— A fiát viszik el?

— Azt, azt, a Tólit. Hiszen tetszik ismerni, az Anatólt.

— Ugy? Hát ki akarja elvinni?

— Jaj, nem tudom. A jegyző ur a faluházára hivatott, oszt azt mondta: irás jött a főszolgabíró urtól, hogy oda kell adni a gyereket, eljöttek érte.

— Eljöttek?

— El. Valami idegen ur, az elkiséri a fiut az anyjához Franciaországba. És pénzt is hozott nekem, azt mondja a jegyző ur, sok pénzt. S most csak menjek haza és hozzam ide a gyereket. De én nem adom oda, nem, nem adom. És azért jöttem, hogy tessék segíteni rajtam, mert én a gyereket nem adom, az az én gyerekem, én neveltem föl, én ápoltam, én gondoskodtam róla. Senkinek sincs jussa hozzá. Senkinek. Ezt tessék megmondani annak az urnak. Az isten sem engedheti hogy ilyen égbekiáltó igazságtalanság történjék. Ne tessék elhagyni engem ebben a nagy bajban.

Meg akartam magyarázni neki, hogy én semmit sem tehetek. Az anyjának joga van a gyermekhez, azt nem lehet megakadályozni. De nem bírta megérteni, semmiképp sem bírta megérteni, hogy az anyának több joga legyen, mint neki. Annak a pokolra való gonosz teremtesnek. Hej, csak itt volna, hogy kiásná a szemét!

Visszament a faluházához. A jegyző már akkor dühös volt:

— Hol a gyerek?

S elküldte a kisbíró, hozzák ide. Az aztán elhozta. De az asszony újra könyörgésre fogta: ne vegyék el tőle a gyereket.

Az idegen ur türelmetlenkedett: hát mi lesz már? Tizenkét darab százás bankót tett le a jegyző asztalára. Ezt küldik a gyerek nevelő szüleinek. Ez a hét esztendei elmaradt kosztpénz.

Az asszony bámulta a sok nagy pénzt, amelyet még soha életében nem látott. Teremtő szent isten, mit lehetne ezen venni! Szinte beleszédült, ahogy nézte. De aztán el-

tolta magától, nem kell, vigyék a pénzt, csak hagyják itt neki a gyereket.

— Na küldd ide az uradat — mondta a jegyző — annak majd több esze lesz.

De az ember is csak azon erősködött, hogy hagyják meg nekik a gyereket, eltartják ők a többivel, ahogy eddig eltartották, nem is kérnek érte semmit.

— Hát nem hallották kendtek, hogy muszáj odaadni? — ripakodott reájok a jegyző. — Ha nem adják szép szerivel, hát majd eljön a csendőr, az bekiséri a gyereket Pestre.

Arra aztán megadták magukat. Már az a csufság még se essék rajtok, hogy csendőr kíséri be a gyereket, mint valami tolvajt.

Nagy sirás-rívás közt elbucsuztak hát tőle. A fiu is sivalkodott. Hiába káromkodott a jegyző:

— Ne ordítsanak a rézangyalát, mintha nyuzni vinnék azt a fiut.

De csak nem lett csöndesség, míg a kocsi elő nem állt s az idegen ur el nem távozott a gyerekekkel.

Egy hét múlva a vasuti állomásnál találkoztam Sós Nagy Andrással meg a feleségével. Én a Budapestre menő vonatra vártam, ők meg a Budapest felől jövő vonatból szálltak ki. Nagy tiszteletadással köszöntöttek.

— Hol jártak kelmetek? — kérdeztem őket.

— Hát kérem átossággal — felelt az ember — Pesten jártunk. Fiskálist kerestünk.

— Minek az kendteknek? Kivel pörlekednek?

— Hát a fiunkat akarnánk visszakapni, instálom — vette át a szót az asszony. — Tetszik tudni, a Tólit, akit elvittek. Meg is mondtuk az ügyvéd urnak, hogy nem sajnáljuk a költséget, akármibe kerül.

— Nem sajnáljuk, nem, ha rámegy az az ezerkét-száz forint egészen is — toldotta meg az ember.

Csudálkozva tekintettem reájok:

— Hát maguk azt hiszik, hogy megnyerhetik? Hogy lehet ilyen pört kezdeni? Mit mondott az ügyvéd?

— Nem igen biztatott — felelt az ember busan.

De az asszony közbevágot:

— Ha csak egy csepp igazság van a földön, ide kell itélni nekem a gyereket. Akármit mond az a fiskális, nem lehet az, hogy az igazság ne győzzön.

Mozaffer-ed-Din.

A minden perzsák uralkodóját, a kissé mélabus és kissé kiélt Mozaffer-ed-Dint, aki nemsokára eljön Budapestre is, hogy néhány fölösleges nap- és oroszánrenden tulajdon, Párisban láttam, a világiállításon.

A párisiak rendkívül büszkék voltak a sahra, olyan büszkék, hogy a *Matin* és a *Journal* hasábjain nagy helyesírási vitatkozás indult meg: *sah*-nak, *scha*-nak, *chanak*, *sa*-nak, *shah*-nak, *sha*-nak, *ga*-nak vagy pláne *chat*-nak kell-e a perzsa uralkodót írni és kimondani? A végén még sem tudták a fogas kérdést eldönteni, mindenki úgy irta és mondta ki tehát a saht, ahogy neki tetszett, az általános tiszteletből és örömből azonban ez mitsem vont le. Volt is rá okuk, végre is a sah volt az első és eddig az egyetlen uralkodó, aki az őt megillető fejedelmi pompával vonult be a kiállítás megtekintésére és kíváncsiságát nem rejtette az inkognitó jótékony fátyla alá.

A párisiak tehát nagyon boldogok voltak és hangosan ujjongtak, mikor a sah többrendbeli vértés-ezredek támogatása és kalauzolása mellett berobogott a boulevardokra. És izgalommal olvasták az ujságok adatait, amelyek pontosan följegyezték, miként fogja a felséges ur a mai napot eltölteni.

Krónika II.

A m e r k a n t i l o k.

— szept. 21.

A sah hozzálátott a kiállítás megtekintéséhez. Mikor kocsijából kiszállt, röviden, de határozottan így szólt:

— Trottoir roulant!

Megtekintette a híres mozgó járdát, amelynek menetét gyöngéd figyelemből meglátták, hogy az egyik járdáról a másikra való átugrásnál a felséges urnak ne legyenek bonyodalmi. A sah valóban egy macska ügyességével ugrált ide-oda és legfelsőbb megelégedését ezzel a rövidke szóval fejezte ki:

— Content!

Majd a szavaknak ugyanily takarékoságával hozzátette:

— Creusot!

Elvezették a híres ágyugár kiállításához, ahonnan a hagyományos »Content!« után épp ily röviden az Eiffel-toronyhoz kívánczolt. Apja, a boldog emlékezetű Nasred-Din annak idején nem mert a toronyra fölmenni, ő föl vágyott a magasba. De amikor kitérték előtte a szűk és homályos lift ajtáját és amikor ezt a kis fülkét hozzámérte a torony tetejéhez, ő sem akart jobb lenni az apjánál, lemondólag intett a kezével és beérte ennyivel. Egy utolsó »Content!« után a perzsa pavillonhoz sietett, a szebb holmikát kiszedette az üvegszekrényekből és úgy vizsgálta meg és itt is meg volt elégedve mindennel. Egyáltalában mindenütt és mindig meg volt elégedve, mindennek örült és mindenén mulatott és egész párisi tartózkodása alatt csak két kellemetlen percze volt. Az egyik, amikor fölolvasták neki az Umberto ellen elkövetett merénylet hírért, a másik, amikor az ő személyét támadták meg.

— Örült! — mondta Bresciről, de némi hallgatás és határozott elsápadás után. Salsonról még ennyit sem mondott, de eltakarta az arcát, mikor az feléje rohant. Ugy hozatta meg később a merénylő fotografiáját, hogy legalább képben lássa azt, aki az életére tört. És hogy a merénylet után először kikocsizott, bizonyos komikus gyanakodással nézett körül, mintha csupa Bresci és Salson volna körülötte. Nagyon természetes, hogy csak rendőröket és katonákat látott és hogy azontul kivonták a közforgalomból azokat az utca- és kiállítás-részeket, amelyeken a sahnak át kellett haladnia. De őszinte örömet és élvezetet ez a kis kaland alaposan elrontotta és Párisból szelidebb éghajlat alá kívánczolt.

Most, hogy eljön hozzánk, ahol bizonyára szintén gyakran fogja hangoztatni az ő hízog »Content!«-ját, a mi uraink is el lehetnek készülve arra, ami a sah párisi kalauzait állandóan kétségbeejtette. A keleti kényelemhez szokott uralkodó ugyanis esküdt ellensége a nyugati királyok erényének, a pontosságának. Gyakran órákig váratott magára és ha nagyuri szeszélye úgy hozta magával, egyáltalában nem jelent meg a kitérő helyen. A megállapított program betartását éppenséggel nem ítélte kötelezőnek és azon a saját tetszése szerint és a többiek fölvilágosítása nélkül változtatott.

Az udvariasság kicsinyes tekintetei az ilyenben alig korlátozták. Végre is azt mi el sem tudjuk képzelni, milyen nagy ur a perzsa sah Perzsiában. Egyet int és miniszterek úgy lógnak egymás mellett, mint nálunk faluhelyen a zöld paprika az eresz alatt. Népének nem szabad ránéznie, a perzsa pavillon szegény szolgálói mind a másik felüket mutatták neki, mikor a pavillont megnézte. Mi az ilyen urnak a francia köztársaság elnöke, sőt mi neki Széll Kálmán, a magyar kormány és a polgármesterek? Valószínű, hogy föl fog forgatni minden programot, minden rendelkezést, de éppenséggel nincs kizárva, hogy ha Budapest megtetszik neki, a maga jószántából egy héttel megtoldja itten való időzésének napjait. Annál is inkább, mert itt nem kell merényletektől tartania, még olyanoktól sem, amelyek levelek és női arcképek formájában jelentkeznek.

Reporter.

Azt a sürgönyt, amit a miskolczi kereskedelmi kongresszus menesztett Széll Kálmánhoz, Széll Kálmánnak nem kellett volna elfogadnia. Valamint az ember meghívóval nem él, amikor tudja, hogy csak a forma kedvéért állították ki, azonképpen az olyan üdvözetet, melyet csak azért fogalmaztak meg, mivel megtagadni nem lehetett, nem szükséges megköszönni. De nagyon bolond ma a politika, ahol a farkasok a juhokkal ordítanak s az oroszlan a szalonokban bög. Lánczy Leó megcsinálja a merkantilista szövetkezetet és együtt szavaz az agrárius Károlyiakkal, Tisza Kálmán Nagyváradon Bánffy ellen beszél, úgy, hogy Széll Kálmán megpukkad miatta, ugyan miért ne legyen akkor meghatva a rátóti liberális vezér, mikor táviratot kap Sándor Páléktól, akik sohasem volnának Sándor Pálék, ha Széll Kálmán nem volna miniszterelnök!

A legnagyobb kavarodás pedig az, hogy nincs ma ember, aki ne volna vagy agrárius vagy merkantilista s ugyancsak nincs ember, aki kárhözatosnak ne vallaná az állásfoglalást ezek szerint az irányok szerint. Van ebben a kétlakiságban egy nagy adag képmutatás és egy nagy adag gyávaság is. Csinálni akarják a gazdasági politikát, de felelősséget vállalni érte nem mernek. El kell azonban ismerni, hogy van benne oly motívum is, melyben a kétlakiak ártatlanok, az pedig a politikai megbízhatatlanság, különösen az a komédia, amely mostanában a szabadelvűpártban és a szabadelvű kormány részéről folyik.

Tény ugyanis, hogy igazi szabadelvű politika mellett a gazdasági ellentétek nem élesedtek volna ennyire ki. Annál az egyszerű oknál fogva, mert a liberális politika a gazdasági fejlődést nem a termelés, hanem a fogyasztás szempontjából indítaná. A liberalizmus nem azt nézi, hogy a buza mennél drágább, a kereskedés pedig mennél jövedelmezőbb legyen, hanem azt, hogy ebben az országban a megélhetés föltételeit lehetőleg könnyítse. Ehhez képest előnyt lát abban, hogy a kenyér meg a ruha egyaránt mennél olcsóbb legyen, legfőleg a kivitelre kerülő cikkeknek lát előnyt a nagy árakban. Az agrárizmusnál és merkantilizmusnál az országnak sokkal nagyobb érdeke és sokkal jelentősebb hivatása, hogy a nép széles rétegei minél olcsóbban élhessenek meg s amennyiben a produktív elemeknek csak az a törekvésük, hogy cikkeknek az értékét mesterségesen felhajtsák, akkor széjjel üt mind a kettő között.

Nálunk azonban mindennemű politika vokspolitiká, a népnek pedig voksa nincsen. Az összetűzés a szavazó osztályok között kerekedett és a kormányok gazdasági társadalmi politikája attól függött, melyik osztály döntheti el a választási küzdelmet. Tiszától Bánffyig ezt a politikát eklektikusan csinálták. Gondoskodtak róla, hogy megnyerjék a kereskedőket és ne veszítsék el a földbirtokosokat. Széll Kálmán azonban szereti a kényelmet és azt mondta: az ország többsége földbirtokból él, tehát keresem és találok többséget a földbirtokosoknál.

Igy kapott lábra az ugynevezett agrárizmus, mely sehogy se akar önmagára ismerni, így szerveződött most ellentállásképpen a merkantilizmus, mely tiltakozik az ellen, mintha merkantilista céljai volnának. Az egyik csak a maga jogos érdekeinek a kultiválását követeli mások kára nélkül, ez pedig csak azokat a károkat akarja kiküszöbölni, miket az agrárius irányzat következtében szenvedett. Egyiknek sincs igaza, mind a kettőnek úgy kellett cselekednie, ahogy cselekedett.

Hogy ez zagyva beszéd? Természetesen az. Senki sem érti ezt a mai gabalyodást s amikor mindenki tiltakozik az ellen, amit maga cselekszik, világosan beszélni szinte lehetetlenség. Miért utasítja vissza Darányi, hogy agrárius, mikor agráriusnak lenni egészen tisztességes dolog, pláne egy agrárius országban, agrárius többség támogatásával? Miért mondja magát Széll Kálmán szabadelvűnek, amikor egészen becsületes emberek hervadhatatlan érdemeket szereznek maguknak nem szabadelvű politikával? És Sándor Pálék miért ne lehetnének nyíltan, bevallottan merkantilisták, amikor a Mac Mahon szerecsenje mintájára mi az ördögöt lehetnének egyebek?

Azt mondják, hogy a baj és veszedelem abban van, hogy a gazdasági jelszavak alatt politikai törekvések húzódnak meg. Ez világos beszéd, csak egy kicsit felületes. Minden gazdasági törekvés eo ipso politikai törekvés s igazában, mi bűn van abban, ha a politikai irányzatok gazdasági programokra támaszkodnak? Én a magam részéről épp ellenkezőleg abban látom a sok ferdeségnek a nyitját, hogy a politika nem elég súlylyal támaszkodik a gazdasági alapra. Nem állok egyedül e nézettel, hiszen éveken keresztül az egész publicisztika károsnak, közönségesnek és meddőnek mondta a magyar politikát, mely mindig csak azt nézte: personál unió vagy dualizmus legyen-e, nemzeti kardbojt legyen-e a tiszt oldalán, németül vezényeljék-e a bakákat, míg szerte Európában a legnagyobb külpolitikai kérdéseket is gazdasági szempontból intézték s a liberálizmus és konzervativizmus sorsa a szerint dőlt el, hogy melyik kedvez jobban a gazdasági szükségeknek.

Igenis, sokkal üdvösebbnek találnám, ha a magyar parlamentben függetlenségi és hatvanhetesek helyett agráriusok és merkantilisták állnának egymással szemben. Az igazi gazdasági érdekek vetekedéséből sosem háramlik baj a legyőzött félre sem. Egészséges mérkőzés ez, melyből hol az egyik irány, hol a másik csikar ki eredményt, az országnak pedig minden eredmény gyarapodás, akár a totalizátornek, melynek meg van a biztos jutaléka, akár melyik ló nyer is. Akkor aztán a kereskedelmi szerződéseket megcsinálhatná egy agrárius kormány, emelvén a magas védvámokkal a buza árát, a keleti kérdést pedig eldönthetné egy merkantilis kormány, biztosítván a kereskedőnek és az iparosnak akkora és olyan piacot, amely behozza a népnek azt a pénzt, amelyből a gazdának megfizeti a magas buzaárakat.

De hát a baj éppen az, hogy hatvanhetes és függetlenségi alapon művelnek merkantilis és agrárius politikát. A modern szükségeket ki kell elégíteni, de a régi kereteket nem akarják megdőnteni. Innen való, hogy

a gazdasági vetekedés szociális és politikai ellentétekké élesednek, a nélkül, hogy igazi hivatásukat betölthetnék. Innen való, hogy az agrárius tagadja agrárius voltát, mert hatvanhetesnek tudja magát, a merkantilista pedig merkantilista voltát, mert ő a külön vámterületért eped. S beleszorulván már a nem neki való mederbe, a gazdasági ellentétek belekapaszkodnak a szociális külsőségekbe: az agráriusból arisztokrata lesz, a merkantilistából demokrata, a buzaár katolikus érdekké válik, a kereskedelmi sérelmek pedig zsidó sérelmekké.

Nem tiszta és nem egész munka, a régi hordókban új bor, az is kiforratlanul átadva a forgalomnak: ez ma a politikai helyzet. S ilyen is fog maradni még soká, mindaddig, míg az emberek nekikešerednek és indulatukban teszik meg azt az egész lépést, amit józan észszel kellene megtenniök.

Semper.

Katonahistóriák.

Irta: RUDYARD KIPLING.

II.

A fekete Jack.

A három bajtárs nemcsak a pénzét, a dohányját és a pálinkáját, hanem a bánatát is megosztotta egymással. Ha Ortherist szájaskodása az áristomba juttatta, ha Learoyd eltépte az uniformisát vagy ha Mulvaney sokat talált fölönteni a garatra s ennek következményeképp mőresre tanította a feljebbvalóit, a másik két czimbora arczára őszinte szomorúság rajzolódott. Többnyire ugyan óvatosan kerülgetik az ezredrapportot, amelyet inkább fiatalabb társaiknak engednek át, de néha megesik, hogy...

Példának okáért Ortheris e pillanatban az amarai várkapu felvonó hidján üldögél, zsebre dugott kézzel és szájában üres pipával, amelynek kupakja lefelé fordult, Learoyd pedig hanyatt fekszik a fűben. Éppen arra lovagolok és megkérdezem tőlük, hol van Mulvaney?

Ortheris az árokba pökött és a fejét rázta.

— Nem tanácsos ez idő szerint vele összeakadni — mondta. — Javíthatatlan tevé az öreg. Figyeljen csak, uram.

A börtön melletti területről, amely közvetlen az őrszoba oldalánál feküdt, egyenletes masirozás hallatszott; előbb husz lépés jobbra, majd egy kis szünet, aztán husz lépés vissza, diminuendo és crescendo.

— Ez ő — folytatta Ortheris — istenemre, ez ő! És mindennek oka egy pityke, amelyben az ábrázatát láthatta volna meg, és egy kaszányavirág, amelyet maga az arkangyal se vágott vőn zsebre.

Mulvaneyt csakumpak masirozásra ítelték; azaz kötelességévé tétetett, hogy teljes felszerelését, fegyverét, szuronyát, töltényeit, bornyuját és köpenyegét néhány órányi sétára vigye. Bűne pedig az volt, hogy a kabátja gombja nem fénylett eléggé. Csodálkozásomban csaknem az árokba estem, mert Mulvaney a legrendesebb katona, aki valaha őrségen állott s csak oly kevéssé mert volna piszkosan, mint nadrág nélkül a sorba lépni.

— Melyik őrmesterrel akadt össze?

— Természetesen Mullins-szel. Más nem mert volna vele ilyet tenni. De Mullins nem férfi, hanem csirkefogó, semmi más.

— No és mit felelt Mulvaney? Tudtommal nem igen nyeli le az effélét.

— Mit felelt? Okosabb lett volna, ha befogja a száját. »Örmester« — így szólt — »ha a felesége egyszer megengedi önnek, hogy sajátkezűleg fujja ki az orrát, akkor talán meg fogja tudni, mi a piszok. Az ön műveltsége nem tökéletes, örmester« — teszi hozzá. A szemle után rapportra citálták és Mullins addig esküdött, míg belekékült, hogy Mulvaney disznónak nevezte őt. Ön ismeri Mullinst, sokkal elhízottabb kamasz, semhogy hektikában pusztuljon el; neki is még beverik a fejét. »Három órai czakumpakk« — mondta az ezredes — »nem azért, mintha piszkosan állt volna a sorba, hanem azért, mert mondott valamit Mullinsnek, noha nem hiszem, hogy azt mondta volna, amit Mullins mondott, hogy mondta.« És Mulvaney szó nélkül kertájt csinál, mert tudja, hogy még jobban kerül csávába, ha az ezredessel felesel.

Mullins, egy nagyon fiatal és nagyon házas örmester, épp most a hidon ment át és szigorú hangon szólt rá Ortherisre, hogy mit keres itt?

— Én? — felelt Ortheris. — A tisztí kinevezésemet keresem. Nem látta talán valahol?

Mullins pulykavörös lett és tovább ment.

— Ő ugyanis arra számít — magyarázta meg szavait Ortheris — hogy egyszer tisztté nevezik ki.

A börtön mögött megszűnt a masirozás. Pár perc múlva kifogástalan egyenruhában, összeszorított ajakkal és vihartjósító ábrázattal állott előttük a tettes. Learoyd és Ortheris feléje siettek, közrefogták, a karjába kapaszkodtak és magukkal hurczolták a falu felé vezető lejtős uton. Felmásztam az egyik sánctra s onnét néztem utánuk. Ahogy csak tudtak, olyan gyorsan mentek. Nagy ivben kerültek meg a gyakorlóteret, elhaladtak a lovasság barakkjai mellett, aztán a síkságot határoló folyó füzesei közt tűntek el.

Lassan utánuk lovagoltam, és ismét megláttam őket: porosan, izzadtan, de óriási léptekkel vágtak át a bokrokon, majd a hajóhid felé fordultak és egy csónakba ugrottak. Óvatosan utánuk ügettem; mikor a hidfőhöz értem, vígan integettek felém. Ekkor már a békepipák füstje szállott az égnek.

— Kösse a fához a lovát, uram — kiáltott felém Ortheris — mindannyian ezen az átkozott alkotmányon fogunk hazatérni.

A hidfőtől macskaugrásnyira van az erdész háza. A kerülő éppen kúnt állott és ajánlkozott, hogy vigyáz a lovamra, ha pedig sörre vagy cognacos szódára volna szükség... .

Rendeltem egyet-mást és a bajtársakhoz mentem. Mulvaney levetette csizmáit és lábfürdővel szórakozott, Learoyd a hajó fenekére feküdt és Ortheris egy vastag bambuszszal kezében szelte a levegőt.

— Vén bolond vagyok — mondta Mulvaney elgondolkozva — amiért magammal cipellek benneteket, nehogy a dühöm széjjelrobbantson. Fiuk, öt mértföldre hurczoltalak merő hájfejüségéből. Fuh!

— Mit törődöl vele, ha jól érzed magad? — felelt Ortheris, bambuszbotjával újra evezve. — Egészen mind egy, akár itt vagyunk, akár másutt.

Learoyd egy rupiát és hat annast csillogtatott a nap-sugárban, miközben szomorúan csóválta fejét.

— Őt mértföldnyire vagyunk a kantintól Mulvaney átkozott önérzete miatt.

— Tudom — mondta Mulvaney lesujtva. — De miért is jöttetek velem? Ámbár még jobban fájtna, ha nem kísérték el, jöllehet, elég vén vagyok már rá, és benőhetett volna a fejem lágya. De vezekelni fogok: vizet iszom.

Ortheris nagyot kiáltott. Az erdőkerülő egy kosár itallal jelent meg a látóhatáron.

A három bajtárs egészségemre hamarosan kiitta mind a sört, aztán lefeküdtek a csónakba s a naplementét bámulták. Egy ideig senki se beszélt. Mulvaney feje mellére hanyatlott, úgy látszott, mintha aludna.

— Miért mentek ilyen messzire? — kértem halkán Ortheristől.

— Hogy kigyalogolja az epéjét. Ha az áristomból szabadul ki, mindig megsétáltatjuk egy kissé. Ilyen állapotban nem lehet vele beszélni, de magára hagyni őt még úgyse tanácsos. Ilyenformán hát addig poroszkálunk, míg észére nem tér.

Mulvaney felemelte fejét és a nap korongjába nézett.

— Nem tudom — így szólt — mi minden esett meg már Mullins-szel, de abban a pillanatban az anyaszűz a tanúm, paraszthajszálynira állott a halálhoz.

— Mullins! Ki az a Mullins? — mondta Learoyd halkán. — A hátamra teszem a kezem és elbánok egy regiment Mullins-szel. Eredj, Mulvaney, legyen eszed!

— Téged nem büntettek meg olyasmért, amit el se követtél. Pedig a gaz irlandiak kevesebbért akarták O'Harát a pokolba küldeni.

— És ki akadályozta meg őket benne? — kértem.

— Ugyanaz a vén bolond, aki sajnálja, hogy azt a dísznó Mullinst le nem szurta.

— No a felesége — mondom én — nem igen egyeznék bele, hogy magát felakaszszák s ez nem is igen esik meg. Inkább beszélje el, mi történt O'Harával és az irlandiakkal. Rafferty agyonlőtte O'Harát, azt tudom, de mik voltak az előzmények?

Hosszabb szünet után Mulvaney így szólt:

— O'Hara maga az ördög volt. Jöllehet én voltam az, aki őt a haláltól megmentettem, mégis csak azt mondom: maga az ördög volt, egy hosszú, szemtelen, fekete-szőrű ördög.

— Milyen tekintetben? — kérdi Ortheris.

— Asszonyhistóriákban.

— Akkor még valakit tudok.

— Fogd be a szádat, te ferde sétatálcza, ha netán engem gondolsz. Én is fiatal voltam, miért ne téptem volna le azt, amit letéphettem? Káplár is voltam — szégyenszemre vallom be, hogy megint le is fokoztak — de sose éltem vissza rangommal, hogy asszonyokhoz jussak, mint O'Hara. Üldöztem-e valakit? Hazudtam-e? Nem! Vétkeztem, de meg is gyóntam. Viktor páter tudja, mennyi a bűnöm. O'Harat azonban Rafferty idő előtt puffantotta le s így senkise tudja főbűneit. Térjünk a dologra.

»A tyraniaikat annak előtte úgy, ahogy lehetett, szedték össze. Egy csomó connemara, egy csomó portsmouth-i, egy csomó Kerryből — micsoda büzletes csomó! — de a java irlandi, fekete irlandi volt. Az irlandiak két részre oszlanak: irlandiakra és irlandiakra. A jók olyanok, mint másutt a legjava, a rosszak a világ leggazabb teremtsései. Összetartanak, mint a tolvajok és senkise tudja, miben törik a fejüket, míg az egyik el nem árulja és szét nem sprengeli a bandát. De aztán megint összeverődnek, hátulról leszurnak valakit és elszaladnak. Ezek az irlandiak. De hadd mondom tovább. A kaszárnyában tizenkét ilyen gazemberrel kerültem egy szobába, akkor ugyanis még nem voltam házas. — Komisz csirkefogók voltak, sem nem beszéltek, sem nem nevettek, még le se itták magukat, mint más férfi. O'Hara, ő volt az örmesterünk, erre a szobára fente a fogát. Akkor fiatalabb is voltam, mint ma és szó nélkül vágtam zsebre a büntetéseket. De a többi másképp fogta fel a dolgot. Egyszer csak kezdenek velem nagyon barátságosak lenni, miközben karban kivánták pokolba O'Harát.

— Igen, igen — mondom rá én — O'Hara a sátán fajzata és én vagyok az utolsó, aki ezt letagadja. De nem ő az egyetlen ezen a téren. Hagyjátok békében, egyszer majd csak megunja, hogy mindig piszkosnak lássa az egyenruhánkat.

— De mi nem akarjuk békében hagyni — felelik ők.

— Akkor hát kezdjétek ki vele — mondom — de nem sokat érő fogás lesz.

— Nem gyalázat-e, amit Slimmy feleségével művel?

— Slimmy felesége az egész ezredé. Miért vagytok egyszerre ily becsmérlések?

— Nem üldözi-e folyton ezt a szobát?

— Ez igaz, hagyom helyben.

— Nem segítenél-e? — kérdik. — Te vagy a legerősebb.

— Behasítom a koponyáját — felelek rá nyugodtan — ha hozzám nyul. És ha nem akarnék káplár lenni, rég a pocsolnyába fullasztottam volna.

— Ennyi az egész? — mondja az egyik. — Ugy látszik, nincs benned több vér, mint egy holt birkában.

— Lehet — felelem — de nem akarok veletek közös disznóságba keveredni és a feljebbvalómra se emelem a kezemet.

Ezzel veszem a sipkámot és a kantineba megyek, ahol is rövidesen alaposan leiszom magamat.

— Houligan — szólok az E-század egy közlegényére, ki afféle kenyeres pajtásom volt — erősen vagyok megtöltve. Légy oly jó, kölcsönözd ide a válalatot és vezess a fűbe, hadd alszom ki magamat.

Houligan — derék ficzko volt — ki is vezetett, miközben ég és föld szörnyen ingadoztak. Lefeküdtem a sűrű fűbe és kialudtam magamat. Mikor fölébredtem, körülbelül kijózanodtam, csak a számban volt olyan íz, mintha egy macska odakölykedett volna. Éppen föl akarok kelni, hogy Houligant arra kérjem, öntsön a tarkómra egy veder vizet, mikor ilyen szavakat hallok.

— Mulvaney igya meg a fekete levest, amiért olyan gyáva kutya.

— Ohó — mondom és a fejem úgy zúg, mint egy toronyóra — miféle fekete levest kíván nekem Tim Vul-

mea? Mert az ő hangja volt. Átfordulok a hasamra és lassan odakuszom, ahonnan a beszélgetés hallatszott. Hát ott ül a tizenkét jó madár, fejük fölött a fű, szívükben az orgyilkosság.

— Amint mondom, Mulvaney issza meg a fekete levest.

— Nagy dolog ám — mondja az egyik zöldfültű — valakit megölni.

— Csak annyi, mint egy korsó sört meginni — felel Vulmea. — Hét óra tájt O'Hara Slimmy feleségéhez megy. Az ut szobánk előtt visz. Egyikünk jelt ad s mi valamennyien pokoli lármába kezdünk: röhögünk, énekelünk, a csizmákkal dobálózunk. Akkor O'Hara az ajtóhoz jön, hogy csendet parancsoljon. Miután a verandán kell átmennie, a kűnt lógó lámpa rá fog világítani, mi pedig eloltjuk a mi mécse-sünket. Egyikünk rálő, és gyalázat rá, ha nem találja el. A puská a Mulvaneyé lesz; ott áll az állvány elején, ezt a ronda mordályt még bekötött szemmel is megismerni.

A gazember legyalázta fegyveremet s ez jobban felbőszített, mint az egész terv.

Vulmea folytatja:

— O'Hara elesik s mielőtt még valaki jönne, öten-hatan Mulvaneyre ugrunk és gyilkost kiáltunk. Mulvaney ágya közel áll az ajtóhoz és füstölgő puskáját, ha legyürtük, alája rakjuk. Az egész ezred tudja, hogy Mulvaney bármelyikünknel is szemtelenbül beszélt Mullinszel. A hadi törvényszéknek nem lehet kételye.

— Szentséges szűz Mária! — gondolom magamban. — Ó ti nyomorult kuttyák!

A verejték ellepte arczomat.

— Mindez rendben van — mondja az egyik gazember — de ki fogja a puskát elsűtni?

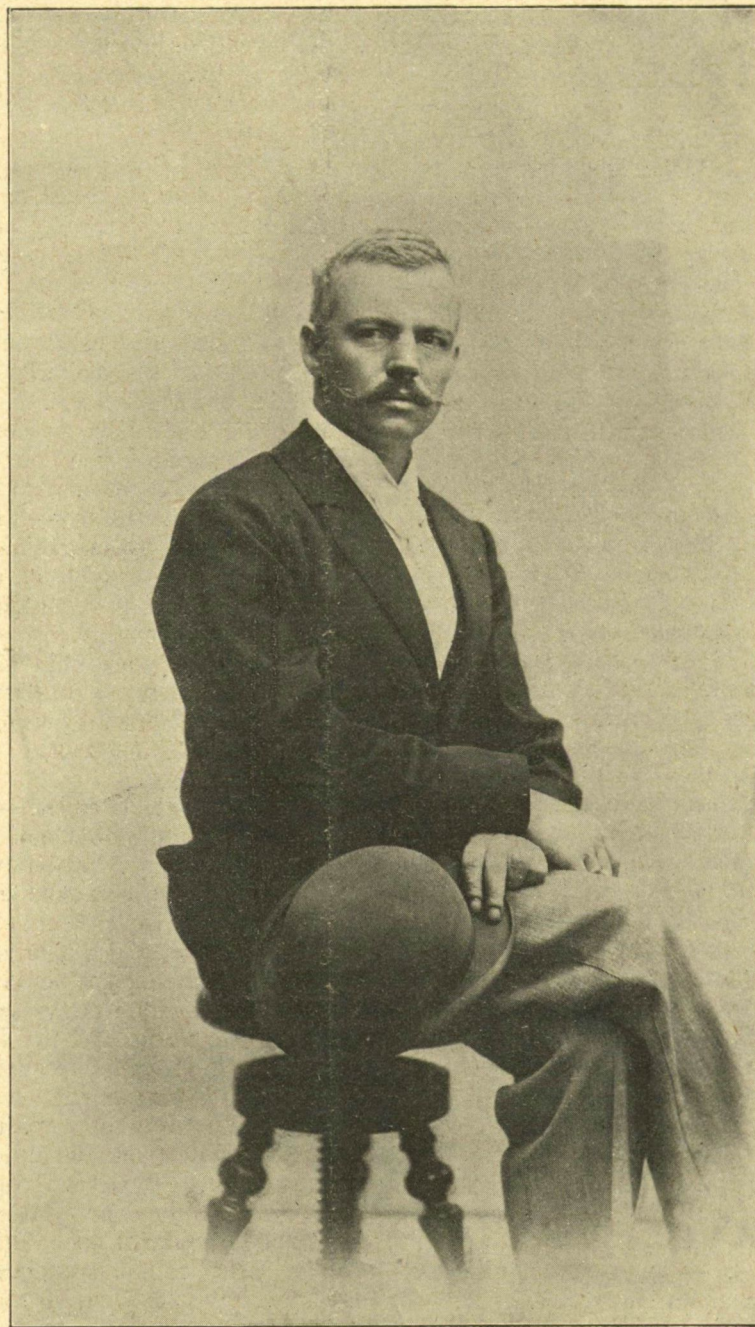
— Gyerekség. A hadi törvényszék előtt Mulvaney.

— Helyes. De a szobában?

— Ki vállalkozik? — kérdé Vulmea, de senkise mozdul.

Erre Kiss, a kártyás, így szólt:

— Osszuk ki.

Dunky fényképe után.

Közlő Miklós.

Ezzel kigombolja a kabátját és előszedi az ördög bibliáját.

— Keverj! — parancsolja Vulmea és káromkodik. — A pokol fenekén égjen el az, aki megszegi fogadalmát. Amen!

— A fekete Jack veszít — mondja Kiss és oszt. A fekete Jack tudvalevőleg az a pique asse, mely emberemlékezet óta mindig háborút, gyilkosságot és halált jelentett.

A kártya már egyszer körülment és senkise mozdult meg, jóllehet a gazemberek arcza az izgatottságtól olyan volt, mint a penészes sajt. Másodszor is jutott még kártya, sőt harmadszor is.

— Talán hiányzik a Jack? — kérdi Vulmea, megtörülve verejtékes homlokát. — Gyorsabban!

— Tehát gyorsan! — kiált Kiss és odalök neki egy kártyát, amely röptében felborul. A fekete Jack volt. Egy páran röhögtek.

— Aki veszít, három pence-t fizet — mondja az egyik. — Ezuttal legalább olcsóbban szabadulsz.

De azért jól láttam, hogy valamennyien egy kissé elhuzódtak Vulmeától, aki a kártyát forgatva, egy szót sem szolt s csak az ajkát nyalogatta meg olykor. Majd fölemelte fejét és mindenkit megesketett, hogy segítségére lesznek nemcsak a laktanyában, de a hadi törvényszék előtt is, amely fölöttem fog ítéletet mondani. Aztán kiszemelte öt legényt, akik majd rám rohannak, egyet, aki a mécseset eloltja s egyet, aki a fegyveremet megtölti. Ezt már nem akarta elvégezni, pedig a többihez képest csekélység volt.

Ezzel még egyszer fölesküdték s aztán kettesével-hármasával, különböző irányban mentek széjjel. Szerencsém volt, hogy nem akadtak rám.

Émelygett a gyomrom, pokolian rosszul voltam. Mikor valamennyien elszéledtek, visszamentem a kantinba és egy korsó sört rendeltem, hogy gondolkozni tudjak. Vulmea már ott volt, sokat ivott és fölötte udvariasan bánt velem.

— Mit tegyek? mit tegyek? — töprengek egyfolytában, miután a főczinkos pár perc múlva elment.

Ekkor, mintegy a sors szavára, a puskamives-örmester jött a kantinba, dörmögve és káromkodva, mert a Martini-puskát nem régiben hozták be és a legénység nehezen tanulta meg a kezelését. Magam se szoktam meg mindjárt, hogy lövés után visszahuzzam a csapó-irányzót.

— Csupa snájdérrel kell dolgoznom — mondja a büxenmacher. — Tessék, most Hogan is a kórházban fekszik és az orra olyan lapos, mint a deszka.

— Mi történt Hogannal?

— Mi történt? Megmutatom neki, hogy kell a Martinit szétszedni és ő szét is bontja, mint a pinty. No most, mondom neki, rakja megint össze és lőjjön ki egy vaktöltést, hadd lássa, milyen lesz utána a vont-cső. Ezt Hogan meg is cselekszi, de elfelejti a tartószeget a závarzatba rakni. Mikor a ravaszt megnyomja, a závarzat persze az arczába röpül. Szerencse, hogy vaktöltés volt, a golyó kivágta volna a szemét.

— Hogy is volt csak, örmester? — kérdem, jóllehet valamivel okosabb vagyok, mint egy rántott borjufej.

— Így volt, maga hájfejű és nehogy Hogan példáját kövesse — mondja az örmester és megmutatja a puskakeresztmetszetét, apróra magyarázva meg mindent.

Örömben táncolni szerettem volna.

— A gazemberek bizonyára már megtöltötték a fegyveremet. Sok szerencsét! — gondolom magamban.

Estefelé, mikor a kantin lassan megtelt, és a tizenkét gazember is beállított, felkeltem és a szobába mentem. Istenucscse, a patrónáskámból hiányzik egy töltény. Dűhtől remegve állok neki a puskának, fogammal kihuzom

a golyót, aztán töltővesszőmmel kiverem a závarzat tartószeget. Micsoda zene volt az, mikor a szög a földre esett!

— Ugy, kedves Vulmea, neked befütyültem — mondom és az ágyra fekszem. Mit nekem, ha a szemével vagy az életével fizeti meg a mulatságot!

Amint bealkonyodott, a gazemberek sorra hazatértek. Egyikőjük kimegy a verandára s amint füttyent, pokoli zaj tör ki a szobában: hanczuroznak, kiabálnak, röhögnek; de nem szeretnék több ilyen kaczagást hallani, olyan volt, mintha veszett sakálók vonítottak volna.

— Csönd legyen! — kiált künt O'Hara és, zsupsz, elalszik a mécses. Hallom az örmester lépteit, aztán megzörren a fegyveres állvány: Vulmea kivette a puskámat. Most a külső lámpa fényében az ablak előtt jelenik meg O'Hara alakja és durr! nagyot pukkanva sül el a fegyver. A következő pillanatban öt legény veti rám magát.

— Csak nyugodtan — mondom — mi baj van?

Vulmea úgy ordított a földön, hogy az egész garnizon meghallhatta.

— Meghaltam! megvakultam! — kiabálja. — Szent-séges Isten, könyörülj rajtam bűnösön! Hivjatok papot, hivjatok papot, nehogy bűnnel terhelt lélekkel menjek a másvilágra.

Miután nagyon ordított, sajnos, nem halt meg annyira, semmint kívánatos lett volna.

O'Hara olyan nyugodtan, mintha egy ócska czéltáblát szedne ki, leveszi a veranda lámpását.

— Micsoda gázságot csináltatok, nyomorultak? — mondja és a vérében fetregő Vulmeára világít. A závarzat szájától a hajáig szántotta fel a gazember ábrázatát. Sose láttam még embert így vérzeni: az izgatottság és a bekebelezett sör ugyancsak szivattyuztak benne. Az öt jó madár, aki lefogott, egyszerre csöndesen visszamászott ágyához és azt kérdi:

— Mi történt, örmester?

— Mi történt? — mondja O'Hara megrázva Vulmeát. — Nagyon jól tudjátok, gyáva, alattomos kutyák! Hozzatok hordszéket és vigyétek el ezt a rongyost. Még egyebet is fogtok erről a históriáról hallani.

Vulmea fejét keze közé szorítva ült és egyre papért ordított.

— Fogd be a bagólesődet — kiált rá az örmester és üstökénél fogva emeli föl a földről — nem haltál meg annyira, hogy vagy tizenöt esztendőt le ne ülj, amiért agyon akartál löni.

— Nem igaz — mondja Vulmea. — Magamat akartam meggyilkolni.

— Ugy? — felel O'Hara. — Különös, hogy épen az én kabátom lett füstös a lövésedtől.

Kezébe vette a még meleg fegyvert és kacagni kezdett.

— Pokollá teszem az életedet, amiért orvul akartál elpusztítani és amiért rossz karban tartod a puskádat. Először fel fognak akasztani, aztán négy font büntetést fizetsz. A puskának vége.

— Hiszen ez az én fegyverem — mondom és az örmesterhez megyek. — Vulmea, gazember, mit csináltál?

— Hagyj békén meghalni — feleli ő.

O'Hara belökte Timet a hordszékbe. A többiek mozdatlanul állottak ágyaiknál, amit nem lehetne éppen az ártatlanság jelének mondani.

— Hát mit csináljak ezekkel a kutyákkal? — mondja O'Hara és körülnéz a szobában. — Egész életemben mindig utáltam és gyűlöltem O'Harat és gyűlölöm ma is, noha már meghalt, de meg kell vallanom, hogy bátor ficzko volt és abban a perczen, mikor végignézett a czinkosokon, akik remegve lapultak meg előtte, határozottan tetszett nekem.

— Hát mit csináljak veletek? — mondja még egyszer.

A veranda felől lépések hallatszottak és egy nő hang O'Harát kereste. Slimmy felesége volt.

— Oh, Denny, drága Denny — kiáltja — agyonlőttek?

O'Hara még egyszer végignéz a szobán, aztán köp egyet.

— Nem vagytok rá érdemesek — szól. — Gyujtsátok meg a mécseset, gazemberek.

Ezzel megfordul és elmegy Slimmy feleségével, aki kendőjével törli le róla a lőpor kormát.

— Derék ficzko vagy — gondolom magamban.

Hosszu ideig egyik jómadár se mukkant meg.

— Mit gondoltok, mit fog csinálni? — kérdi végre az egyik. — Biztosan tudja, hogy valamennyien összejátszottunk.

— Valamennyien? — mondom én. — No, aki rólam meri mondani, pórul jár! Nem tudom mit műveltetek, gazemberek, de azt látom, hogy még egy puskát se tudtok elsűtni, olyan gyávák vagytok. Én most aludni fogok, ha úgy tetszik, verjétek be a fejem.

Ezzel a falnak fordultam, de soká nem tudtam elaludni. Csoda-e?

Másnap reggel az egész ezred tudta a dolgot. O'Hara a rapporton azt jelentette, hogy Vulmea a fegyvere szerkezetét próbálgatta és így sebesült meg. Mi több, annyira szemtelen volt, hogy azt mondta: »mindezt saját szememmel láttam és tudom, hogy baleset«. Szerencse, hogy akkoriban csakugyan mindenki próbálgatta az új fegyvert, amiből nem egy szerencsétlenség származott.

O'Hara nem mondta meg, miért vallott így, jóllehet e naptól fogva még komiszabban bánt szobánkkal. Egy délelőtt aztán udvariasan félrehív — mert az udvariassághoz is értett — és így szól:

— Maga derék katona, ámbátor fene szemtelen legény.

— Beszéljen velem becsületesen — felelek — különben még szemtelenebb leszek.

— Nem tételezem fel magáról — folytatja ő — hogy fegyverét rendetlenül hagyta volna az állványon. Mert annyi bizonyos, hogy mikor Vulmea lőtt, a zár nem volt elreteszelve, különben a letört szög végét megtaláltam volna a puskatusban.

— Örmester — mondom én — mit érne az élete, ha az a szög benne lett volna és, szavamra, az enyém se érne többet, ha megmondanám benn volt-e a szög vagy sem. Örüljön, hogy él.

— Ebben igaza van — feleli bajuszát pödörgetve — de e szemtelen felelet daczára se hiszem, hogy maga is benne volt a disznóságban. Maga derék fiu!

És ő is az volt, öröm volt ránézni.

— Bátor ficzko — mondja még egyszer. — No, isten vele.

Többet nem beszéltünk egymással.

Végre aztán O'Hara mégis csak megkapta a magáét: Rafferty, akinek feleségével viszonya volt, agyonlőtte. Isten irgalmazzon bűnös lelkének. Amen.

— No hallottátok? — mondja Ortheris pipájával a tanulságra mutatva. — És ez az ember akart Vulmeává változni egy átkozott örmester és egy átkozott kabátgomb miatt. Mullins soha életében nem merészkedett egy szoknya után mászni. Egyszer láttam Mullinst, amint...

— Ortheris — vágok közbe, mert az ő elbeszélései pikáns tartalmuk miatt nem valók a nyilvánosság elé — negyed hétre jár.

— Tyűh teringgett! Háromnegyed óra és hatodfél mértföld! Szaladhatunk, mint a snájderek!

A három bajtárs hamar kimászott a csolnakhöz és sietve távozott. Mikor utolértem őket, felajánlottam nekik a két kengyelvasamat és a lovam farkát. Köszönettel

elfogadtattott. Ortheris a ló farkába kapaszkodott, Mulvaney és Learoyd a kengyelekbe s így ügettünk végig a kihalt utakon.

Az állomás felé vezető keresztutnál kocsizörgést hallottunk. Az ezredes hintaja volt, benne a felesége és a leánya. Lovam egyszerre könnyebben futott, oldalt meg mintha valaki elnevette volna magát.

A három czimbora eltűnt a sötétségben.

Krónika III.

Az új bankóhoz.

Isten hozott új pénz! Legyen szerencsénk
Minél gyakrabban hozzád, szép papír!
Légy hű barátunk és ne ritka vendég
Örök maradjon arczodon a pir.
A pir, amely, mint hajnal fakadása
Szívünkbe új reményt önt, új hitet...
Te nem tudod, hogy sorsunk mily rideg,
Oh rászorultunk a vigasztalásra!

Ugy vártuk azt, hogy végre beköszöntsön
Uralkodásod fényes korszaka,
Mily gyönyörű lesz majd az első kölcsön,
Szebb, mint a legszebb nyári éjszaka.
Papirod mellett mi a hold ezüstje
S a csillagoknak ragyogása mi?
Ma mindenütt csak rólad hallani,
Ki téged birhat, hogyne volna büszke!

Bár Angliának szebb talán a fontja
S a francziának frankja többet ér:
Ne hidd, hogy dicsőséged ez lerontja,
Belőled ifju, agg epedve kér.
A te varázsoddal vajjon mi ér fel
És nálad ékebben mi beszél?
Te érted sóhajt és te érted él,
Az is, ki külső bájad ellen érvel.

Legyen Hungáriád bár arczra sémi
És külalakra kissé élveteg,
Szeretném látni, hol az antisémi,
Ki gyűlölettel ellentáll neked!
Két nagy szemed kihívó, buja merszén
Megtörök minden hangos s néma vád,
Én is szeliden gondolok reád,
Te néked tárva, nyitva minden erszény.

Isten hozott új pénz, új ideálom,
Gyermekreményim s bánatim hona!
Akit a zord sors — fájva konstátálom —
Eddig irigyen tőlem megvona.
Az ösödöt csak néha-néha láttam
Ah, úgy lapult meg pénztárczám ölen,
Mint az utolsó mélabús bölény
Az őserdőben, meghitt odujában.

Légy jobb apádnál drága, ifju bankó,
Kíról versengve szól most mind a lant
S szállj röpké szárnyon kiegészve pangó,
Üres zsebünkbe nyájas sült galamb.
És ki ne fogyj, hogy mi is ki ne fogyjunk,
Neved, családod ünnepelet legyen
Falun, városban, völgyön és hegyen...
És sokasodjál, hogy mi sokasodjunk!

Te adsz nekünk fényt, melegeget, szerelmet,
Te adsz nekünk világitást, mosást,
E versemért is már megérdemellek
Sőt többet is érdemlek, megbocsásd!
Megérdemelném azt, hogy te is engem
Oly olthatatlan, hő lánggal szeress,
Mint amily örült, perzselő, heves,
Vágygyal imádom képed a szivemben!

Inebus.

Berzsenyiék a politikában.

(A kis szalon. Elza egyedül; olvas. Fellép: Berzsenyi Zoltán ur, 19 éves, joghallgató, Elza unokatestvére.)

ZOLTÁN: Szervusz.

ELZA: Szervusz.

ZOLTÁN: Mít olvasol, Elzácskám?

ELZA: Ennek a szegény Shaksperenek a hátrahagyott munkáit olvasgatom.

ZOLTÁN (megnézi a könyvet, amelyet Elza letett.) »A fél-nemüek«, írta Jane de la Vaudère. Ejha!

ELZA: Pénzért jöttél, ugy-e?

ZOLTÁN: Ördögöd van, hogy eltaláltad. Mondd, néni, hogy jössz erre a gondolatra?

ELZA: Te csak pénzért jössz hozzánk és ez nem szép tőled. Van a családban egy született tánczos, de ezt ingyen soha se lehet megkapni. S amíg van egy-két bükkje, pénzért se. Hát nem borzasztó ez?

ZOLTÁN: Itthon van az öreg?

ELZA: Nincs és ma már talán nem is jön haza.

ZOLTÁN: Tyü, kutyateremtettél!

ELZA: Miért nem kérsz az apádtól?

ZOLTÁN: Az most skartba van téve. Képzeld, azt meri mondani nekem, hogy ne kerüljek a szeme elé! Mit szólsz hozzá? Az öreg Beer! Nekem!

ELZA: Csitt, mert ha a mama a *Beer* szót meghallja, görcsöket kap, s akkor aztán egy vasat se pumpsz ki a papából. Mennyi kellene? Egy ötvenes? Egy százas? Hatvanegy forintom nekem is van. Ha minden kötél szakad, ezt odaadhatom.

ZOLTÁN: Köszönöm, de ilyen csekélységekre a praetor nem is hederit. Igaz, hisz te nem tudsz római jogot!

ELZA: Remélem, nem akarsz ezresekben beszélni?

ZOLTÁN: Legalább is ezer bikáról van szó.

ELZA: Talán beteg vagy? Nem érzel egy idő óta fejfájást, szédüléseket? . . .

ZOLTÁN: Hagyj békét, én komolyan beszélek. Olyan komolyan, hogy a pénz nem is nekem kell!

ELZA: Talán valami szegény árvaléánynak, akinek atyját leütötte a hajókötél, anyja mosónő volt, és aki most a Magyar Színháznál van? . . .

ZOLTÁN: Miket kéfélsz itt össze-vissza?! Mondom, hogy örült komoly dologról van szó. Ez a pénz párt-czélokra kell.

ELZA: Miféle pártnak a czéljaira?

ZOLTÁN: Nemzeti párt. Hallottál róla?

ELZA: Hogyne hallottam volna! Ott voltam a temetésén is. A világoskék kabátom volt rajtam és úgy tapsoltam Apponyinak, hogy elrepedt a keztyűm.

ZOLTÁN: Ki beszél Apponyiékról? Az Egyetemi Olvasókör nemzeti pártjáról van szó.

ELZA: Ah, olvastam! De én azt hittem, hogy te a másik pártban vagy.

ZOLTÁN: Elment az eszed? Hisz az a Kazár-párt! Én a Nemzetinek a főemberei közé tartozom.

ELZA: És részt vettél a verekedésekben is?

ZOLTÁN: Meghiszem azt! Még pedig ugyancsak tevékenyen. Én voltam a választás egyik fő-vezetője; én intézkedtem, hogy hová hány pofozót kell küldeni, hányat a bölcsészekhez, hányat a medikusokhoz satöbbi.

ELZA: S te magad bölcsen a háttérben maradtál?

ZOLTÁN: Én? Barátom, mindenütt én voltam legelől. Magamhoz vettem négy válogatott pofozót: Várai-Fejért, Hunhegyit, Grünspán Berczit és Szilárdffy Nándit . . . Mít nevezsz?

ELZA: Azt nevetem, hogy ezeknek a híres pofozóknak az ősei egytől egyig kazárok voltak, nem is beszélve közös elődünkről, az öreg Beer nádorról . . .

ZOLTÁN (boszusan): Mit értesz te ahhoz?! Tőled kitelik, hogy mohamedánnak fogod mondani Lederer báró tábornokot, és Schwarzenberg herceget, mert »berg« van a nevében. Különb ez nem tartozik a dologra. Elég az hozzá, nem fogjuk eltérni, hogy az egyetemen a Dobutcza diktáljon.

ELZA: Látod, ez férfias beszéd. Így már szeretem a spanyolt.

ZOLTÁN: Olvashattad, hogy a főpapok közül is sokan segítik pártkasszánkat. Az uri családok közül még többen. Nagyon nem szeretném, ha éppen a mi családunk nem adna semmit. Az öregnek ki kell szurnia egy ezrest.

ELZA: Nem fog könnyen menni.

ZOLTÁN: Pedig magamnak is kell az alkotmányos költségekre egy pár száz forint. Beláthatod, hogy ahol egy Várai-Fejér ezrekkal rukkol ki, én se viselkedhetem úgy, mint egy tandijmentes.

ELZA: Persze, persze. E szerint vagy ezeröttszáz forint kell.

ZOLTÁN: Legkevesebb.

ELZA (aki egy kicsit elgondolkozott, s akinek hirtelen eszébe jutott valami): Aztán mit kapok, ha megszerzem neked ezt a summát?

ZOLTÁN (lelkesezve): Fiam, amit akarsz. Kivánd az életemet! Megszólítsak az utcán egy férjes asszonyt? Hármat, tizet, százat?

ELZA: Kevesebb is beérem. De először is add becsületszavadat, hogy senkinek se mondd el, amit kérek, értsd meg: senkinek a világon!

ZOLTÁN: Férfui becsületszavamra!

ELZA: Átadsz valakinek egy üzenetet?

ZOLTÁN: Szerelmeset?

ELZA: No, nem egészen. De lehet a dologból valami.

ZOLTÁN: Jézus! Te kis fraczcz! Hát már te is?! . . .

ELZA: Semmi konfidencia! Igen vagy nem?

ZOLTÁN (habozva és egy kicsit szégyenkezve): Attól függ, hogy mi az üzenet, s kinek szól.

ELZA: Ennyi az egész: Valakinek, akit ismersz, titokban ezt fogod mondani: »Beszéltem valakivel, s az a valaki már nem haragszik senkire a világon. Azt mondta nekem, hogy: annak a Henriknek minden meg van bocsátva!«

ZOLTÁN (ijedten): Csak nem hívják Henriknek?

ELZA: Kinek nézel engem?! Az illető cs. és kir. huszárhadnagy s azt hiszem, ezzel minden meg van mondva. Különben megnyugtathatom a lelkiismeretedet: házasság nincs kizárva.

ZOLTÁN: És én vagyok az első, aki gratulálhat?

ELZA: Te vagy az első, aki majd gratulálhat, ha a sziveket csakugyan egymáshoz vezérli a kegyes ég. Nos, vállalkozol?

ZOLTÁN: Ha ismerem a jövődöbéli sógort, miért ne?

ELZA (sugva): Telegdy Miklós.

ZOLTÁN: Rendben vagyunk. Itt a kezem, nem disznóláb. De mit mondjak neki, ha azt kérdi, hogy hogyan jövök én mindehhez?

ELZA: Mondd neki... Várj, egy kicsit gondolkozom, hogyan csinálják ezt a szindarabokban?!... Mondd neki... igen, mondd neki azt, hogy az öregek, a két Rantzau testvér, össze akartak bennünket házasítani, de mi ki nem állhatjuk egymást, s ezt boldogan megváltottuk egymásnak.

ZOLTÁN: Angyal vagy.

ELZA: Imádlak. S mi több: este nálad lesz a pénz.

ZOLTÁN: Hanem, te, ez érdekes.

ELZA: Micsoda?

ZOLTÁN: Alig kóstoltam bele a politikába, máris nyakig vagyok a korrupcióban.

ELZA: Ne légy ostoba, hanem gondolj arra, hogy egy cousine, egy vidám kis hadnagyné, akinek a Wertheimjában már ott a hozománya, mindig jobb szövetségese, mint egy uzsorás.

ZOLTÁN: Carmen, te démon vagy!

ELZA: Hanem te, ha valaha elárulsz, gondolj a kutra és a vadmacskára!

ZOLTÁN: Be vagy biztosítva; hisz csak magamat kompromittálnám!

ELZA: És siess.

ZOLTÁN: Tőlem már holnap meg lehet az esküvő.

ELZA (sóhajt): Sajnos, még nem tartunk itt. Az állapot bajos, nagyon bajos!... Látod, te olyan fiatal vagy!... Ugy tekintelek, mint egy leányt. Szóval, tudd meg, hogy: nagy akadály van közöttünk.

ZOLTÁN: Hogy nincsen pénze? Bah! Van neked elég.

ELZA: Nem az, hanem: a vallás. Ő protestáns, én tehát szerencsétlen vagyok. Látod, ilyen az élet!

ZOLTÁN: Ne beszélj!

ELZA: Amint mondom. De eredj. Még ma beszélsz vele?

ZOLTÁN: Légy nyugodt: azonnal. De számíthatok rád, ugy-e?

ELZA: Mintha a zsebedben volna.

ZOLTÁN: Szervusz.

ELZA: Szervusz. (Kezet fognak. Zoltán el.)

(Elza leül s tovább olvassa *A félneműeket*. Egy óra múlva megjelenik Berzsenyi papa.)

BERZSENYI: Mit olvasol, gyermekem?

ELZA: Ennek a szegény Shaksperenek a hátrahagyott munkáit olvasgatom.

BERZSENYI: Jól teszed, gyermekem. Ugy tudom, hogy ez igen helyes nézetű és tudományos író.

ELZA: Nem találkoztál Zoltánnal?

BERZSENYI: Nem, de annál jobb. Bizonyosan pénzt akart a gazember.

ELZA: Dehogy! Nagyon komoly dologban kerestt.

BERZSENYI: Kicsoda? Ez a csirkefogó? Az lehetetlen.

ELZA: Pedig úgy van. Igazán kár, hogy nem találkoztál vele.

BERZSENYI: Nem tréfálsz?

ELZA: Mikor ilyen komoly dologról van szó?! Isten mentsen! Ejnye, ejnye, igazán sajnálom.

BERZSENYI: Hidd el, hogy be akart csapni. Ismerem ezt a ficzkót. S ugyan mivel tudott téged elbolondítani?

ELZA: Ki van zárva minden rosszhiszeműség. Hisz nem is magának kérte a pénzt.

BERZSENYI: Miféle pénzt?

ELZA: Szót se érdemel. Mindössze ezeröttszáz forint, s ez az adakozás mindenestre a legjobb hatást tenné azokban a körökben, amelyek mindig exkluzívek maradnak.

BERZSENYI: Látod, mindjárt mondtam, hogy pénzt akar.

ELZA: De a magyarság és a vallás céljaira. Az Egyetemi Olvasókör nemzeti pártjának a nemes törekvéseit kellene gyámolítani.

BERZSENYI: Miféle egyetem? Miféle nemzeti párt? Miféle kellene? Az egészből csak azt értem, hogy pénzt akar kiszedni a zsebemből.

ELZA: De papa, te, aki olyan nagylelkű vagy, mikor magas célokról van szó!...

BERZSENYI: Látod, gyermekem, én szívesen segélyezem a szép ügyeket. Mikor azt hiszed, hogy ujságot olvasok, nem is képzeled, milyen gyakran gondolok a nemes érzésekre! Most is, például, ahogy jövök, eszembe jut, hogy gyöngédséget fogok tanusítani a nép érzése iránt. Mit szólsz hozzá? Azt tervezem, hogy az egyik Jährlingemet Kölcseynek, a másikat pedig Pázmány Péternek fogom elnevezni. Ez hazafias és vallásos gondolat, mi? És nem kerül semmibe.

ELZA: De papa, ezzel, ellenkezőleg, megbotránkozthatnád az embereket! Ilyen neveket adni lovaknak! Azt hinnék, hogy bagatellizálsz a vallást és a tudományt.

BERZSENYI: Gondolod?

ELZA: Bizonyos vagyok benne.

BERZSENYI: Jól van, hát legyen neked igazad! Pedig Kölcsey nagyon szép név lett volna... De ennek a betyárnak azért nem adok, egy fityinget sem!

ELZA: Ki beszél ő róla? Én a nemzeti pártról beszélek, melynek célja az előkelő magyarság összekapcsolása s a vallásos érzés terjesztése.

BERZSENYI: Mit keres az előkelő magyarság ennél a tacsónál? Mért nem jön az előkelő magyarság én hoz-

zám, ha pénzt akar tőlem? Nem, gyermekem, erről nem érdemes beszélni.

ELZA: Pedig mindössze hatan kaptatok ilyen fel-szólítást. Az Esterházyak, a Pálfiak, már nem is emlékszem, ki ... igen, még két gróf, te, meg az öreg Várai-Fejér. Persze a főpapokon kívül, de ezek már többnyire adakoztak.

BERZSENYI: A főpapok már adakoztak volna?

ELZA: S miért ne adhatnál te annyit, amennyit Császka érsek, akinek annyifelé kell adakoznia?! Mondhatom, nem válnék szégyenedre, mert hisz nem marad titok, hogy kik azok, akik a magyar ifjuság nemes törekvéseit diszkrétül támogatják.

BERZSENYI: Mondasz valamit s ígérem, hogy meg fogom fontolni az esetet.

ELZA: Az ilyesmi mindig kiszivárog. Esetleg még maga a pápa is megtudja. S az ilyen diszkrét, háttérbe vonuló buzgólkodást a vallásos ügyek körül megjegyzi maguknak azok is, akik nem mondják el mindjárt, hogy tudnak róla.

BERZSENYI: Gondolod, hogy esetleg még ő szentsége is megtudja?

ELZA: Nagyon csudálnám, ha nem érdekelné ez a mozgalom.

BERZSENYI: Hát tudod, ezernégyszáz forint, vagy ezerháromszázat mondtál? ...

ELZA: Ezerötszázat.

BERZSENYI: Meinetwegen. Tehát ezerötszáz forint nem olyan nagy dolog, s ha úgy gondolod, megtehetném a kedvéért, csak ez a fiu nem tetszik nekem.

ELZA: A baj csak az, hogy a gyűjtést holnap lezárják, mert sietnek a választásokkal, meg micsoda, így és amúgy ... S Zoltán, a párt megbízásából, tőled Hunhegyihez ment.

BERZSENYI: Pedig Hunhegyit nem is akarták felszólítani, mi? Ennek nem is volna semmi értelme, mindaddig, míg tekintélyesebb emberek nem mondtak nemet. Jól van no, meglesz az ezerkétszáz forint, ha neked örömet szerezek vele.

ELZA: Milyen jó vagy te, drága papuskám! ... De el ne tévedsz, ezerötszáz forint kell. Még csak az kellene, hogy Várai-Fejér többet adjon, mint te!

BERZSENYI: Ne félj, ő inkább kevesebbet ad, mint többet.

ELZA (megczirógatja apja arcát): És el is küldjük még ma, ugy-e?

BERZSENYI: Az érsek is ugyanennyit adtak?

ELZA: Az érsek többet adtak, de mi nem arrogálhatjuk, hogy a listán egy rangban szerepeljünk az érsekkel. Ha ők nem is, esetleg ő szentsége rossz néven vehetné ... Nem, ne forszírozd a többet; ezerötszáz, se több, se kevesebb. A tapintat és az izlés is követeli.

BERZSENYI: Látod, ha ez a majom itthon talál, még valami bolondot követek el! Pedig, ha többet adok, mindenki azt mondja, hogy főrend akarok lenni. Nem igaz?

ELZA: Természetesen. De remélem, hogy letettél erről? ...

BERZSENYI: Megvallom, jobb szerettem volna a kerek összeget.

ELZA: Nem, kedves jó papám, a viláért se küldj többet! Hidd el nekem, hogy ez nagy ügytelenség volna! Kedves, aranyos apuskám, ugy-e, megígéred? ... (hizelegve): megígéred a te kis leányodnak, hogy nem küldesz többet ezerötszáz forintnál? ...

Ygrec.

INNEN-ONNAN.

* * Köllő Miklós. A fényképészek a világ legnagyobb optimistái. Aki ránéz arra a markáns, kemény arcú és egészséges főre, amely a Köllő Miklós arczképéről bátran, daliásan felénk tekint, ugyan hogyan hinné el, hogy ez a délczeg alak, ez az értelmes, szép szem, ez az öntudatos ábrázat nem az erős tölgy képe, hanem csak gyöngye repkény, amely korhadt, menthetetlen romot takar? Hányan járnak így gondterhelten, betegen, meghasonolva a világban, s aztán odaállanak a gép elé és, egyszerre, mintha abszolutot kaptak volna minden bajtól, nyomoruságtól, kétségbeeséstől. Nagy kuruzsló ez a masina. Az emberek pedig elhiszik nekik, hogy minden rendben van, a művészet a legszebb a földön, sőt akadnak irigyeik is. Ki gondolt volna arra, hogy ennek a szép fejnek segítségre, orvosra, vigasztaló jóbarátra van szüksége? Senki; és közben Köllő élkeseredetten, hallgatagon, kísértéként járt-kelt közöttünk, míg végre a halál génusza — többnyire az egyetlen génius, amely a művészt kíséri — melléje állt és kioltotta ifju életét. Mint a mi legtöbb nagy talentumunk, ő is adós maradt azzal a nagy művel, melyet tőle vártunk. Ő nem, nem csak a magyar drámaírók nem jutnak tovább ama bizonyos első, kitűnő felvonásnál, a piktorok és képfaragók java is az expositiós megáll, mert addig a küzdelem, a kenyérgkérdés, az irigység szétverte a vésőjét. Az ő nagy ideái is apró anyagi utvesztőkben tűntek el, szobraiból büszkék lettek; nem kezdetű nagyobb lélekzetű műbe, mert a művésznem nemcsak tudója, hanem gyomra is van, és, sajnos, az előbbi rossz, az utóbbi azonban megfizethetetlenül jó. De komprimált unkái közt is van olyan, amely maradandó emlékü lesz: a Kassai élő mellszobra, míg egyéb próbálkozásai közül a segesvári emlék keltett feltűnést. Korán halt meg, feleuton s az a kis darab ólom, amelyet fejében találtak, többet határozott élete elintézésében, mint az a témérdek sulyu egyéb fém, melylyel pályát akart csinálni.

* * *

⊙ Sir Redvers Buller. Az epepeiának vége; Krüger menekül s De Wett halott. A két szabad állam már csak birodalmi tartomány; a guerillákat egyenkint lelőöldözik. S mikor a puskaropogás lassankint elhal, a csatatéren megjelenik egy elsőrangú szereplő, akiről már rég nem hallottunk, akit már elveszettnek hittünk. Sir Redvers Buller ő, egykoron az angol sereg fővezére, Sir Redvers Buller, aki zeneszó mellett indult el a burokat szétfricskázni, Sir Redvers Buller, aki nem is olyan régen Lohengrin ünnepességével bucsuzott el a hurrázó Angliától. Hát még megvan a derék levante? Lám, már szinte elfelejtettük, hogy ő is a világon van, mert mióta a csatavesztésekből egy egész bokrétát gyűjtött egybe, mióta sikerült ugy elpáholatnia magát, hogy két világrész hangzott bele, mióta »rükverczkonzentrirung«-jával majd hogy el nem fogatta egész seregét: egy kicsit letűnt a szereplés teréről. Azt se tudtuk, él-e, hal-e; visszavonult-e Grácba, vagy páholyból nézi, micsoda vérontás árán szerzik meg földije Transzvál aranyát; már nem is igen voltunk kíváncsiak rá: megvan-e még, s ha megvan, mit csinál? Hát igen, megvan, friss egészségnek örvend,

és ime, miután a bur makacsság megtört, miután a tengernyi vér lemosta az angol fegyverek szégyenét, miután minden jobbra fordult s a dolgok rendje kezd helyre állani: Sir Redvers Buller újra megjelenik a csatamezőn. Sőt nemsokára talán már egyedül fog ott parádézni, mert hisz ha még sokáig tart a guerillaharcz, bur irmagnak se marad, s kidől az angol is, föltéve, hogy nem olyan pihent erő, mint Sir Redvers Buller. De hát mit keres Sir Redvers Buller a csatamezőn, mely nem termett neki babért; mit keres ott, ahol nincs katona-muzsika, csak halálhörgés? Hogy mit keres? Megolvashatjuk; és olvassuk el, mert sohase találtuk volna ki. Miután Sir Redvers Bullert úgy verték el, és annyiszor, mint hadvezért talán soha, miután egy darabig nem tudott hová lenni, mert roppant seregével nem lehetett elrejtőznie, miután a zeneszóval való diszkivonulás és a vereségekben való világ-record után nélküle intézték el az egész háborúságot: *Sir Redvers Buller rablánczon hajtja maga előlt a fogoly burokat.*

* * *

☞ **A gyógy-levesről.** A gyógyfürdő, ir, kenőcs, balzsam, pilula mellett kiváló fontosság jutott a gyógylevesnek. Különös gyógyító erejét mindenki ismeri, és meg is van fölöle győződve. A gyógyleves nem afféle decoctum, amit patikában ketyvasztanak, hanem valamennyi jó háziszér. Csak néhányat említsünk közülük: *A korhelyleves.* Milyen jól esik ez a hazafias butól elgyötört kebelnek. A bortól elázott gyomornak és a tószttól kiszáradt toroknak egyaránt kellemes. — *A kömény-magos leves.* Mikor életünk törékeny sajkáját a szelek hánytorgatják, Acolus megengesztelésére köménymagos levessel áldozunk. És ez van olyan hatással, mint a Neptun »Quos ego«-ja, mikor a szélkorbácsolta tengerre mérgesen rácsapott. A szelek meghunyászkodva visszavonulnak barlangjukba. — *A borleves.* Igazi arcanuma minden gyomornak. Télviz idején utra se keljen senki, mielőtt ebből a gyógylevesből egy jó félliternyit fel nem hörpintett. Ez a medicina egyesíti magában a hasznosat a kellemessel. A gyógylevesek közül még csak egyet említnék: *a nyakleves.* Kiváló jó hatással van az aszfaltbetyárság ellen. Hirtelen kell feltálatni, azon melegiben. Hogy úgy mondjuk, úgy kell lecsapnia, mint villámnak a felhőtlen égből. A nyaklevestől a tolakodás viszketege egyszeriben elmúlik. Kívánatos, hogy ezt a hasznos szert minden jó gazdasszony kéznél tartsa. A gyengéd női kéz mindig hasznosabb, sokkal jobb, ha ő adja be. Mert ha a durvább férfi kéz applikálja, avval még különböző complicatiók járhatnak. A járványos duellum-bacillusok könnyen fölléphetnek. A nyaklevesről még csak annyit említnék, hogy se annak nem esik jól aki adta, se annak, akinek adták. Hanem a többi férjnek, annak jól esik.

* * *

* * **A Dob-utca.** A Dob-utcai lakosok nyilván megdöbbenve olvasták a tegnapi ujságokat, amelyek azt jelentették, hogy ahol ma még ócska mikádókat, sok libazsirt és még több régi kályhacsövet árulnak, ott esztendő fordultával az elegáns világ fog végigügetni. A Dob-utczából boulevard lesz, a Rombach-utczából kioszk és a Holló-utczában jourokat fognak rendezni. A Dob-utca emberei azért illetődtek meg ezen a tényen, mert a Dob-utca lakói emberemlékezet óta nem mozdultak ki sikátoraikból s így azt se tudhatták, hogy van egy fölöttes hatóság, amelynek joga van őket kisajátítani. A Dob-utca város volt a városban, a szobái házak a házakban. Azok a rejtélyes emberek, akik szombatunkint zárva tartották az üzleteiket, akik az ünnepen pénzt nem vettek a kezükbe s akik egész életüket töltötték el a maguk két kis szobájában, itt találtak menedéket. A Dob-utczában ugyanis nem úgy építkeztek, mint másfelé, ott egy-egy ház nemcsak lakás, de életpálya is volt. Aki ott lakott, annak akár egy lépést se kellett tennie kifelé: minden háznak meg volt a maga

fűszere, mészárosa, ruhakereskedője, susztere, sőt koporsókereskedője vagy születésnöje is. Egy-egy folyosó annyit jelentett, mint a belvárosban egy-egy utca, egy-egy szoba annyit, mint másutt az egész ház. Ismét kihurczolkodni dőreség lett volna: ugyanazon szobában lakott a dédapa, a nagyapa, az apa, a fiu s ugyanott születtek meg az unokák. A főváros tipikus része: a ghetto szünt meg azzal az indítványnyal, amelyet a minapi közgyűlésen nyújtottak be. Hogy és mint fog megvalósulni, ma még kétséges. Az elhatározás helyes: egy csomó embernek munkát adni, mert az idők járása nehéz. De honnét ehhez a pénz? Első pillanatban úgy tetszik, mintha a Münchhausen báró csodája elevenedne föl: a derék lovag úgy segíti ki saját személyét és lovát az árokból, hogy az önön üstökénél fogva rántja ki magát. De annyi bizonyos, hogy egy tekintetben üdvös lesz az ujtás: annyi sok gáz-, villam-, telefon-, gyűjtő-, vízvezeték- és isten tudja még mennyi egyéb csatorna után megéptíti az első levégő-csatornát. A többi cső ugyanis derüre-borura szétreped, ha ez egyszer széjjelrobban, legalább mindenki fellélekezhet, amire a Dob-utczában száz év óta nem volt eset.

* * *

☞ **Énekek éneke.** Jövel én kedvesem, drága szerelmesem. Nézz reám a te szemekkel, hogy azok megvidámsanak engemet.

A te drága kenetid jól illatoznak. A te szerelmeid jobbak a bornál. A te neved elterjedt, mint a drága kenek, azért szeretnek tégedet mindenek.

Mint az almafa az erdőnek fái közt: olyan az én szerelmesem a földi lányok között. Az ő árnyékában felette igen kívánok ülni. Mert az ő gyümölcse gyönyörűsége az én inyemnek.

Megsebesítetted az én szívemet én jegyese; megsebesítetted az én szívemet a te szemeidnek egy tekintetével.

Mély igen szépek a te szerelmeid én jegyese, mely igen jók a te szerelmeid! Jobbak a bornál és a te keneteidnek illatja drágább minden fűszerszámknál.

Szinméz csepeg a te ajkaidról, oh én jegyese; méz és tej vagy a te nyelved alatt.

A te beszéded mindeneknél kedvesebb, én drágám. A te szavadat megértik minden népek. Mikor te szólsz, elnémul a sakál üvöltése és a puszták oroszlána figyel a te hangodra.

Milyen szépek a te formáid. A te orrod hasonlatos a Libánus tornyához, mely néz Damaskus felé. Magasan kitündököl sz valamennyi földi teremtmény közül. A te színed piros mint a királyok bibora, a te hasad vörös, mint a pómagránát.

Nem láttalak még és már is szeretlek. Nem láttam még a te orczádat és már is kívánlak téged.

Kívánatosabb vagy te szépem mint az illatozó mandragóra, jobban áhitlak, mint a nárdust.

Jövel hozzám én kedvesem, borulj az én szívemre miként a pecsét. És én keblemen visellek téged és el nem hagylak mind halálomig.

Kívánatos vagy te gyönyörűsége 20 koronás uj bankó, oh jövel hozzám és légy az én bankjegyese!

* * *

☞ **A tisztelt tolvaj urak figyelmébe.** Nagyságos uraim, tisztességes tolvajok és becsületes betörők! Minden igaz emberbarát keblét mélységű számalom fogja el az önök nyomorúságának láttára. Mennyire hanyatlott a tisztos betörő ipar! Hová sülyedt az egykor virágzó testület! Igaz részvétellel értesültünk arról a nyomorról, amelybe önhibájukon kívül jutottak. A kasszák üresek. A boltok feltörése nem rentábilis üzlet. Ki vesz ma portékát? Ha vennének, a kereskedők maguk is tudnának rajtuk. Rémülettél hallottuk, hogy némely betörő felebarátunkat a rossz üzletmenet milyen kényszerhelyzetbe sodort: Arra vetemedtek, hogy a Svábhegyen levő nagy

Széchenyi kis szobrát emeljék. Mennyi munka, mennyi fáradság! A szobrot le kellett feszíteni, azután össze kellett zúzni, mert különben nem lehet értékesíteni. És a néhány kiló bronzért ha egy liter pálinkát kaptak. A munka, a fizikai munka sincs megfizetve. Hát a szakértelem, meg a rizikó miben nyer kárpótlást? És most nyakunkon a tél. Mit csinál a szegény betető a hosszú téli éjszakákon? Megöli az unalom és tétlenség. Meg azután élni is kell. Uraim, becsületes tolvajok, ne esetek kétségbe, van még itt lopni való, csak nem szabad visszariadni a komoly munkától. Kis szobron kezdtek, nagy szobron végeztek. Ott van az akadémia előtt a Széchenyi nagy szobra, ott a Deák Ferencz szobra. Meg azonkívül több egyéb szobor is akad a fővárosban. Rajta urak, el kell lopkodni bátran, senki se fog megbotránkozni rajta, ha egy szép reggelen nem látja ott a szokott helyén. A benszülötteknek fel se tűnik, az idegenek nem keresik. A rendőrség szemet fog hunyni, a Szépművészeti bizottság talán még fizetni is fog valamit, hogy a várost megszabadították ezektől a nyilvános szépségi hiányoktól. És ezeken kívül is akad még sok munka. Bátran ellopható sok középületet. Elvihetitek a Margithidat, ezt a háromlábú csudaállatot, a Központi városházát (de akkor a restanciákat se hagyjátok ott), a Rókuskórházat. A főváros közönségét örök hállára kötelezitek, ha ezeket több egyebekkel együtt ellopkodjátok. Csak a Közvágóhidat és az Elevátort ne bántsatok. Ezeket követelik rajtunk az idegenek. Azért hát nem kell csüggedni. Mindnyájan pártolni fogjuk a tisztas ipart.

* * *

** A perzsa sah, mikor e lap megjelenik, már a főváros vendége, s hihetőleg ép oly jól fogja itt magát érezni, mint elődje, akit a mi keleti színezetű városunk tudvalévőleg kellemetesen szórakoztatott. Érdekes keleti fejét czimplapunk mutatja s a kép alatt lévő négy soros, perzsa írás egy kiváló orientalistánknak üdvözlő verse, amelyhez a vendégszerető főváros bizonynyal örömmel csatlakozik. Miután még *A Hét* olvasói közül se mindnyájan tudnak perzsául, itt közöljük a vers hevenyészett fordítását.

*Üdvözlégy, óh Irán nagy fejedelme,
Hozott isten, te korszakok királya!
A te látogatásod szerencsével járjon
A te neved övezze örök tisztelet!*

SZINHÁZ.

Aranyasszony.

(Verses vigjáték 3 felvonásban. Irta: *Schönthan* és *Koppel-Ellfeld*. Megmagyarosította: *Makai* Emil. A Nemzeti Színház péntek esti bemutatója.)

Afféle megmagyarosításokkal szemben, mint amilyen ez az *Aranyasszony*, sok mindent el lehetne mondani, amikből való privatissimumokra Beöthy László és Makai Emil egyébként nem igen szorul rá. Föl lehet vetni a dilemmát: vagy jó az ilyen, nemzeti történettel kaczerkódó, darab — s ekkor tipikusan német alakjairól lesir a magyar ruha. Vagy az alakjai nem ily tipikus és nemzeti egyéniségek, nem emberek, hanem bábok, amikre minden nemzet ruhája ráillik: s ekkor minek az ilyesmit a mi színpadunkra vinni? De lehetséges a harmadik eset is: mikor a darabban nincs olyan sok, amennyi egyénivé tenné, s nincs oly kevés, amennyi értéktelenné. A Schönthan és Koppel-Ellfeld *Goldene Eva*-ját az előadói bizonyára ebbe a harmadik osztályba sorozták; azt tarthatták, hogy az ötlete elég kedves, és, ha magyar vonatkozásokkal még kedvesebbé teszik, a közönség is kedvesen fogadja.

Nos, ennyit meg kell adni; az *Aranyasszony* ötletében határozottan meg van a vigjátéki talentum — min-

denesetre több, mint a földolgozóiban. A nagyravágyó fiatal és gazdag polgári özvegyasszony, aki, libácska létére, meghal a bánattól, hogy szépségével és vagyonával mért urinőnek nem született: alkalmas és kedves középpontja lehet a nem tulságosan véres vigjátéki bonyodalomnak. A mese is, melybe Schönthanék beleillesztik: nagyon kínálkozó ugyan, de épp ezért nagyon plauzibilis. A fiatal özvegy urától rájamaradt ötvösműhelyébe egy ifju olasz ötvöslegény vetődik, aki ifju férfiaságának varázsával elbűvöli, talián furfangosságával pedig megtöri és meghódítja a nagyravágyó asszonykát, neveléses helyzetekbe hozván szegénykét a hiúságával s hitvány és mulatságos figurákul leplezvéen le az uri léhütőket, akik az asszonyka körül érdekből legyeskednek. Ez a darab meséje — csak az a baj, hogy a darabban semmi, de éppen semmi egyéb nincs, mint ez a mese, s a két takarékos német ezt a kevéske tészta kinos keservesen tudja csak három fölvonásos rétesre kinyújtani. A darabban három helyzet van. Az egyik: mikor az aranyasszony szeretne elragadtatva lenni az ő uri udvarlótól, de ezek annyira groteszkek, hogy megundorodik tőlük. A másik, mikor szeretné leszidni és elkergetni a betyár taliánt, de nem tud ellentállani a férfiasága varázsának. A harmadik, mikor Eva asszony az ő uri udvarlójával fölsül, mert mindig az tűnik ki, hogy, ha szemrevalók, nem voltak urak, ha meg urak voltak, semmirekellők voltak. Ez a három helyzet megismétlődik az első felvonásban vagy kétszer, a többi két fölvonásban szintén nem kevesebbszer. Hogy a mellékfiguráknak is jusson, volna egy negyedik helyzet is: egy vénebb betyár, aki egy idősebb hölgy szerelme elől menekül. Ez a helyzet is a német bohózat *eiserner Bestandtheil*-ja, és Schönthanék ennek sem tudják egyebét, mint, hogy úgy mondjuk, a tartalmát elmondani. Itt a bohócati helyzet, kaczagatok, mondják a derék szerzők; ők maguk is kaczagnak, az alakjaikat is kaczagtatják, s a szállítottam — fizess becsületes kereskedő álláspontjáról bizalommal várják, hogy a közönség is kaczagjon.

Bizonyos, hogy ebből a magból külből darabot is lehetett volna csinálni, ha csak egy csöppel több lelemény és ötlet van a szerzőiben. Hiszen nem lett volna muszáj a szép Évát tisztára csak libának rajzolni, csakis egy kérőt adni melléje s azt is tisztára hülyét és sehonnait; lehetett volna a szép asszony szívét valamivel komplettebbé, az ő becsvágyát sokkal megokoltabbá s a talián hódítóknak a dolgát sokkal nehezebbé tenni. De hogyan, mikor Schönthan urék még azt sem tudják megragadni, ami már a kezükben van. A színpadra nem hoznak mást, mint a polyák szélhámos és a letört ur elcsépell alakját s a kulisszák mögött hagynak egy figurát, akiből lehetett volna valamit csinálni: a zsidó hitelezőt, aki az adósát skárlátba és skófumba öltözteti s paripát ad alája, hogy valahogy gazdagon megházasodhasson s ő végre a pénzéhez jusson — s hogy az áldozat a körme közül el ne menekülhessen, maga őrzzi, apródnak öltözve, éjjel-nappal a lovat. Ez a sovány mese, ezek a sovány figurák boszantóvá teszik, hogy a kedvükért a szerzők oly nagy apparatust mozgatnak meg, mint amilyenek a történeti emlékek — s a megmagyarosításban is, ezt nem szabad elhallgatnunk, bántó volt ehhez a sült német banalitáshoz földézve látnunk a Bethlen Gábor idejét s még bántóbb a magyar ruha a német vigjáték *Schwindler*-alakján. A magyar úr, ha leromlik, lehet uri kalóz, de garasos *Schwindler*nek nem tudjuk elgondolni. Viszont azt meg kell adni: a Makai káprázatos verselő készsége és bizsergő rimelése annyi mindenféle hatást csempészett ebbe a vérszegény darabba, amennyiről a derék Schönthanék krumplin nevedett muzsája nem igen álmódott.

A *Goldene Eva*, tudvalevő, híres szerepe a bécsi Réjananak, Odillon asszonynak. A mi bájos és tartózkodó

Alszei Irmánk, mi tagadás benne, nem tudott leszállani ebbe a világba. Fél a nevetségétől, fél a közönségességtől, s e folytonos félénk meg-megállása széttöri figuraegységét. Ujházi, a kitünő mester, láthatóan félvállról figurázta ki az ő ki-kifogyó lélekzetű medve-szerepét, míg Náday a magáén azzal állott boszút, hogy ad absurdum vitte egész az amerikai zenebohócszágig. Ligeti Juliska az inas nadrágszerepében szenzációsan harapnivaló volt, Maróthy Margit hódító grófkisasszony, Vizváryné pedig renjtületlenül jó férjvadász vénasszony. A betyár talliánt Dezső sok meleg vonással tette megnyerővé, s a darab kiállítás és rendezése is megfelelt egy would-be vezérlő színház színvonalának, noha, ami érzésünk szerint, dekoráció és butorzat tulságosan *altddeutsch* volt, Erdélyhez és Bethlen Gáborhoz képest.

A saison elején színházra még éhes közönség, mely még nem csömörlött meg, mint a saisonvégi szokott, a rettenetes történelmi s a még rettenetesebb verses vigjátékoktól: a közönség vidáman és hálásan fogadta a darabot, nevetett benne, amin lehetett, szemmeláthatóan kedvezni kívánván az új igazgatónak, melyet észrevehető vonzalommal fogad. De szó nélkül nem hagyhatjuk, mi a közönséget is kinosan érintette: hogy bánnak a mi tisztelt művészeink a versekkel. Verses szindarabban első kellék: szószerint tudni a szerepüket, aztán egy csöpp verstant is tudni. Az a vandálság, melylyel némelyek belegázolnak a versnek virágos kertjébe: leverő, vagy nem is leverő, hanem fölháborító.

Pp.

IRODALOM.

A *tegnap, a ma és a holnap*. Ezzel a kissé furcsán hangzó és nagyotmondásában meglehetősen arrogans címmel adta ki most dr. Lázár Béla kritikai dolgozatainak immár második gyűjteményét. A külföldi irodalmakban sok példa van az ilyesmire és Renan valamelyik előszavában meg is írta a hírlapi tanulmányok összegyűjtésének apológiáját; de Lázár Béla könyve jócskán csuffá teszi ezt a védelmet és a mi szegény kritikai irodalmunkat még nagyobb szegénységbe süllyeszti. Mert ez a könyv nem gyarapodást jelent, hanem megterhelést és a helyett, hogy utját egyengetné a kritika megbecsülésének, csak arra alkalmas, hogy a lebecsülést növelje. Jobb lett volna, ha ezek a cikkek eltemetve maradnak az újságok hasábjain és Lázár Béla nem követi el az ügyetlenséget, hogy megbolygatja a feledést, mely reá nézve csak jótékony lehet, mert semmi sincs bennök, ami értékes, ellenben dus burjánzását mutatják a nagyképűségnek, az *ad hoc* előrúnczigált citátumokkal hivalkodó tartalmatlanságnak és a feneketlen tudatlanságnak, mely tudós arccal dadog külföldi uraságoktól rég levetett formulákat és fontoskodó gesztusokkal ad be az olvasónak elcsépelelt apró közhelyeket. Ezek a kritikák mindmegannyian a kritikátlanság dokumentuma. A gondolkodás ereje helyett a szük felfogás tehetetlenségét találjuk Lázár Bélánál és tőle, aki az izlés nevében ítél, csak egy csomó izléstelen elnevezésre telik. Mindezekre reaadás az egész kötetben végigvonuló pöffeszkedő hang; mi csoda tehát, ha a megszivlelés helyett a felháborodás érzését váltja ki az olvasóban? Komoly az egész kötetben csak az, ami mögöttes rejtőzik: a stréberség, ami igen becses dolog, ha értékes kvalitások érvényesülésének a törekvése; de Lázár Bélánál annyit jelent, hogy neki csupán a vágyakozása van meg a tekintélyre — a jogczim hiányzik. Aki ezek után azt hinné, hogy Lázár Bélának ez a könyv visszaesés a megelőző kötetten szemben — csalódna. A magyarázat ott van, hogy abban a kötetben nagyobbára idegen írókról volt szó és Lázár Béla Brandes, Bourget Théophile, Erutier meg a *Reclam*-kötetek némelyik előszavából való puskázással

leplezte a maga szegénységét; de most főleg magyarokról szól és ezekről nem volt honnan kiírni az analysiseket meg a véleményeket. Maradt csak a merészség, aminek kudarc jár a nyomában. Igazán, Lázár Béla helyesebben tenné, ha visszaterne régebbi módszeréhez. Ez talán neki is könnyebbé válna, a magyar olvasó meg kétségtelenül jobban járna.

*

Egy másik munkatársunk még rövidebben végez e könyvvel. Ime: A középkorban épült lipótvárosi bazilika egyik fülkéjében, nyilván Gattamelato szobra alatt, ül egy keserű fiatal ur, aki üres órái ürességét néha kritikai művekbe szokta töltögetni. Ilyen tevékenység eredménye *A tegnap, a ma és a holnap* című mű, amely most jelent meg. Ha Beni Hasszán községéből Lázár Béla ur embert és halottat csinálhatott, amelyet sziklasírba temet (igy írja ezt leleplezett *Diapositiv jegyzékében*, ahol a nyájas olvasó a most épülő középkori bazilikát és a derék Gattamelatot s még több apró dőreséget is találhat), akkor mért ne csinálhatna önmagából kritikust? Tisztelevén ezt a vitézséget, tegyük félre e könyvet és elmélkedjünk inkább azon, hogy a derék Zacherlin mégis csak nagy könnyelműséget követett el, mikor 100 aranyat ígért egy poloskáért. Hátha a könyvkereskedők egyszerre kritikai műveket kezdenének neki küldözni?

A Nemzeti balesetbiztosító részvénytársaság f. év augusztus havában 765 drb balesetbiztosítási kötvényt állított ki, melyek halálesetre 5,391.366 kor., rokkantság esetére 9,334.866 kor. és mulékony keresetképtelenség esetén 4591 kor. napi kártalanításra biztosított összegről szólanak. Ugyanezen időszakban összesen 1642 baleset és pedig 10 haláleset, 167 rokkantsági eset és 1495 mulékony keresetképtelenségi eset jelentetett be fentnevezett társaságnál.

Figyelmeztetés. Felső-Magyarország és Erdély vidékeit egy idő óta szédelő utazza be, aki majd Varga Sámuel, majd Dann Sámuel, leggyakrabban pedig Weisz Sámuel név alatt szerepel és család módon a *Lessner D. czég (Bécs, VI. Mariahilferstrasse 81-83.)* utazójának adva ki magát, e czég egy katalógusának felmutatásával megrendeléseket gyűjt. Az által, hogy könnyen teljesíthető fizetési módozatokkal hozakodik elő, áldozat akad elég, akik neki a kontó pénzt adnak s ezzel ő főképpen czélját el is érte. A károsultak természetesen csak jó későn tudhatják meg a nevezett czégtől, hogy egy csalónak felültek. A szédelő, akitől óvunk mindenkit, zömök termetű, kopaszodó fejfel és szőke bajusszal, és most már hatóságilag köröztetik. Egyszermind megjegyezzük, hogy a *Lessner D. bécsi czég* utazót vagy képviselőt egyáltalán nem foglalkoztat.

HETI POSTA.

Az öreg költő. Bizony, ez a vers nem érett meg.
L. Gy. Költeményei nem ütnek meg a mértéket.
Nem közölhető egy kosár vers, melyet egyenként megbírálni nincs elég időnk.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

Főmunkatárs: **KÓBOR TAMÁS.**

A
KRONDORFI
SAVANYUVIZ

az előkelő világ asztali vize.

Magyarországi
[főraktár:
Budapest,
V., Zoltán-u. 10.

Kiss József összes költeményei

Első olcsó kiadás. Ára bérmentve küldve 1 frt 60 kr.

Megrendelhető A HÉT kiadóhivatalában.